

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Laajemmin ja varhaisemmin

Korkea-asteen opiskelijavalintauudistus ja muutokset
valmennuskursseille osallistumisessa

Mikko A. Niemelä, Laura Heiskala, Sirkku Kupiainen, Irene Rämä, Sonja Kosunen,
Risto Hotulainen

Laajemmin ja varhaisemmin

Korkea-asteen opiskelijavalintauudistus ja muutokset valmennuskursseille osallistumisessa

Mikko A. Niemelä, Laura Heiskala, Sirkku Kupiainen, Irene Rämä,
Sonja Kosunen, Risto Hotulainen

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display
and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-263-722-2

ISSN pdf: 1799-0351

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kansikuva: Kitchen / Jetro Stavén

Helsinki 2023

Laajemmin ja varhaisemmin Korkea-asteen opiskelijavalintauudistus ja muutokset valmennuskursseille osallistumisessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2023:35	Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Tekijä/t	Mikko A. Niemelä, Laura Heiskala, Sirkku Kupiainen, Irene Rämä, Sonja Kosunen, Risto Hotulainen	
Kieli	suomi	Sivumäärä 40

Tiivistelmä

Tässä artikkelissa tutkimme korkeakouluopiskelijoiden ja lukio-opiskelijoiden valmennuskursseille osallistumista. Tarkastelemme etenkin opiskelijavalintauudistuksen aikana tapahtuneita koulutusalaakohtaisia muutoksia valmennuskursseille osallistumisessa ja niin sanotun abivalmennuksen roolia. Hyödynnämme tutkimuksessa korkeakouluopiskelijoilta kerättyjä Eurostudent VII ja VIII -kyselyaineistoja sekä Uusvalu (Opiskelijavalinnan uudistus lukion ja lukiolaisten silmin) -tutkimushankkeessa kerättyjä kyselyaineistoja. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että valmennuskurssien käyttö on yleistynyt viimeisen vuosikymmenen mittaan toteutetun korkea-asteen opiskelijavalintauudistuksen toimeenpanon aikana sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Valmennuskursseille osallistuminen on yleistynyt etenkin niillä hakualoilla, joilla se on ollut aikaisemmin suhteellisen vähäistä. Valmennuskursseille osallistuneet korkeakouluopiskelijat jakautuvat entistä voimakkaammin perhetaustan mukaisesti siten, että valmennuksen käyttö on yhä selkeämmin aiempaa yleisempää hyvin toimeentulevien ja korkeasti koulutettujen vanhempien lapsilla. Korkeakouluopiskelijat eivät ole vielä laajamittaisesti käyttäneet ylioppilaskirjoituksiin suuntautuvaa abivalmennusta, mutta sen käyttö on huomattavasti yleisempää lukiolaisten keskuudessa. Ylioppilastodistuksen arvosanoja painottava korkea-asteen opiskelijavalinta näyttää vahvistavan ylioppilaskirjoitusten roolia lukio-opinnoissa.

Asiasanat korkeakouluopiskelu, lukiokoulutus, valmennus, pääsykokeet, opiskelijavalinnat, ylioppilastutkinto, yliopistot, ammattikorkeakoulut, abiturientit, korkea-asteen koulutus

ISBN PDF 978-952-263-722-2 **ISSN PDF** 1799-0351

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-722-2>

I högre grad och i ett tidigare skede Studie om reformen av antagningen av studerande på högskolenivå och ändringar i deltagandet i preparandkurser

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:35	Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Författare	Mikko A. Niemelä, Laura Heiskala, Sirkku Kupiainen, Irene Rämä, Sonja Kosunen, Risto Hotulainen	
Språk	Sidantal	40

Referat

I denna artikel studerar vi högskolestuderandenas och gymnasiestuderandenas deltagande i preparandkurser. Vi behandlar särskilt de studieområdesspecifika förändringar i deltagandet i preparandkurser som skett under reformen av antagningen av studerande och rollen av de så kallade prepkurser för abiturienter. I vår studie använder vi oss av materialet från enkäterna till högskolestuderande Eurostudent VII och VIII och det material som samlats in i samband med forskningsprojektet Uusvalu (reformen av antagningen av studerande ur gymnasiet och gymnasiestuderandenas synvinkel). Resultaten visar att både universitets- och yrkeshögskolestuderande har deltagit flitigare i preparandkurser under den tid som reformen av antagningen av studerande på högskolenivå genomfördes. Det har blivit vanligare att delta i preparandkurser i synnerhet på de studieområden där deltagandet tidigare har varit relativt lågt. Familjebakgrunden inverkar i allt högre grad på deltagandet i preparandkurser. Bland högskolestuderande till högutbildade välbeställda föräldrar är det vanligare än tidigare att genomgå preparandkurser. Högskolestuderande har ännu inte i någon högre grad deltagit i prepkurser för abiturienter i motsats till gymnasieelever som deltar i de kurserna avsevärt oftare. Det ser ut att antagningen av studerande på högskolenivå som betonar vitsorden i studentexamensbetyget, stärker studentskrivningarnas roll i gymnasiestudierna.

Nyckelord högskolestudier, gymnasieutbildning, preparandkurs, inträdesprov, antagning av studerande, studentexamen, universitet, yrkeshögskolor, abiturienter, utbildning på högre nivå

ISBN PDF	978-952-263-722-2	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-722-2		

More Widespread with Earlier Take-Up Student Admissions Reform in Higher Education and Changes in the Participation in Preparation Courses

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2023:35	Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture	
Author(s)	Mikko A. Niemelä, Laura Heiskala, Sirkku Kupiainen, Irene Rämä, Sonja Kosunen, Risto Hotulainen	
Language	Finnish	Pages 40

Abstract

This article examines the rate at which higher education students and general upper secondary school students participate or have participated in preparation courses. It looks particularly at the role of matriculation examination tutoring and the changes that have taken place in participation in preparation courses in different fields of study during the student admissions reform. The study uses the Eurostudent VII and VIII survey data collected from higher education students and the survey data collected in the Uusvalu research project (Reform of student admissions through the eyes of general upper secondary schools and general upper secondary students). The results of the study show that preparation courses have become more popular among both university students and students at universities of applied sciences during the student admissions reform implemented in higher education over the past decade. Participation has increased especially in fields where it had previously been relatively low. Those higher education students who have participated in preparation courses are more divided by their family background than before, as private tutoring has become increasingly more common among children of well-off and highly educated parents. The higher education students had not used matriculation examination tutoring as widely as the general upper secondary school students, among whom the use of the tutoring is considerably more common. It seems that the higher education admissions that put more weight on matriculation examination grades strengthen the role of the matriculation examination in general upper secondary education.

Keywords higher education studies, general upper secondary education, private tutoring, entrance examinations, student admissions, matriculation examination, universities, universities of applied sciences, matriculation examination candidates, higher education

ISBN PDF	978-952-263-722-2	ISSN PDF	1799-0351
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-722-2>

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Korkea-asteen opiskelijavalintauudistus	9
3	Valmennuskurssimarkkinat	12
4	Aineisto	14
	4.1 Selitettävät muuttujat	15
	4.2 Selittävät muuttujat	15
5	Tulokset	17
	5.1 Alakohtaiset erot valmennuskurssien käytössä ovat huomattavia mutta muuttumassa	20
	5.2 Abivalmennus ei ole ollut valtavirtaa nykyisten korkeakouluopiskelijoiden hakiessa korkeakoulutukseen	23
	5.3 Perhetaustan yhteys valmennuskursseille osallistumiseen on vahvistunut	24
	5.4 Vuosikurssikohtaisia eroja ei voi tulkita suoraviivaisesti	27
	5.5 Abikurssien käyttö on yleistymässä lukiolaisten keskuudessa	28
	5.6 Todistusvalinnan painottaminen korostaa lukion valmentavaa tehtävää	32
6	Yhteenveto ja johtopäätökset	34
	Lähteet	38

1 Johdanto

Valmennuskurssimarkkinat ovat muuttuneet viime vuosina toteutetun korkea-asteen opiskelijavalintauudistuksen myötä, kun maksulliset lukio-opintoihin ja ylioppilaskirjoituksiin valmentavat kurssit ovat yleistyneet ylioppilaskokeiden arvosanojen merkityksen kasvaessa korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa (esim. Kosunen ym., 2022). Näiden niin kutsuttujen abivalmennuskurssien käytöstä ja ilmiön laajuudesta tiedetään vasta vähän. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että korkea-asteen pääsykokeita edeltävien koulutusalaakohtaisten valmennuskurssien rinnalle on kasvanut uudenlainen lukiokurssien sisältöihin kohdistuva valmennustarjonta (Kosunen ym., 2022). Aikaisempaa tutkimustietoa siitä, ketkä näitä abivalmennuskursseja hyödyntävät ja onko valmennuskurssimarkkinoiden laajentuminen koulutuksen alemmille tasoille vahvistanut perhetaustan, kuten vanhempien koulutustason, yhteyttä valmennuskurssille osallistumiseen, ei ole toistaiseksi ollut tarjolla.

Tässä artikkelissa tutkimme:

1. Missä määrin ja millä koulutusaloilla pääsykoevalmennuksen käyttö on muuttunut?
2. Missä määrin valmennus on siirtynyt ylioppilaskirjoituksiin valmentavaksi abivalmennukseksi korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen myötä?
3. Miten perhetaustan ja valmennuskurssille osallistumisen yhteys on opiskelijavalintauudistuksen myötä muuttunut?
4. Ketkä abivalmennusta useimmin hyödyntävät?

Kysymykset ovat koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta merkittäviä, sillä aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet perheen taloudellisen pääoman olevan huomattavassa roolissa maksullisten valmennuskurssien hyödyntämisessä (Kosunen ym., 2020). Yksi korkea-asteen opiskelijavalintauudistuksen tavoitteista oli vähentää kaupallisen valmennustoiminnan merkitystä opiskelijavalinnassa (OKM, 2016). Tämä tutkimus tarkastelee, onko tässä tavoitteessa tähän mennessä onnistuttu.

Vertailemme erilaisiin korkea-asteen valintaa koskeviin valmennuksiin osallistuneiden osuuksia vuosina 2019 ja 2022 Eurostudent VII ja VIII -kyselyihin vastanneiden korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa. Hyödynnämme tutkimuksessa lisäksi Uusvalu (Opiskelijavalinnan uudistus lukion ja lukiolaisten silmin) -tutkimushankkeessa syksyllä

2022 kerättyä aineistoa, jossa valmennukseen osallistumista tai sen suunnittelemista kysyttiin kohdelukioiden opiskelijoilta (N = 4 660) (Kupiainen ym., 2023). Eurostudent-tutkimusten rajoituksena on se, että valmennuskurssien käyttämistä voidaan näissä korkeakouluopiskelijoille suunnatuissa kyselyissä tarkastella vain niiden opiskelijoiden näkökulmasta, jotka ovat onnistuneet saamaan opiskelupaikan. Aineisto rajaa siis ulkopuolelle ne, jotka ovat pyrkineet korkea-asteelle mutta eivät ole saaneet opiskelupaikkaa. Uusvalu-aineisto paikkaa tätä rajoitetta, koska se kattaa sekä ne opiskelijat, jotka tulevat saamaan haluamansa opiskelupaikan, että ne, jotka eivät tässä onnistu. Muodostaaksemme mahdollisimman osuvan vertailun Eurostudent-aineistoon, käytämme syksyllä 2022 kerätystä Uusvalu-aineistosta tässä tutkimuksessa vain kolmannen vuoden tai sitä pidempään opiskelleiden opiskelijoiden, eli siis todennäköisesti ylioppilastutkintonsa suorittamisen jo aloittaneiden, vastauksia (N = 1 802). Eurostudent- ja Uusvalu-kyselyaineistoista nousevia havaintoja yhdistelemällä tuotamme kaivattua tietoa valmennuskurssien käytön ja koulutuksellisen tasa-arvon nykytilasta.

2 Korkea-asteen opiskelijavalintauudistus

Haltian, Isopahkala-Bouret'n ja Jauhiaisen (2019) mukaan korkea-asteen opiskelijavalintauudistus on rakentunut kolmen keskeisen koulutuspoliittisen toimenpiteen kautta. Ensimmäisellä toimenpiteellä vuonna 2014 rakennettiin valtakunnallinen hakujärjestelmä, jonka keskeiseksi välineeksi luotiin opintopolku.fi-palvelu. Hakujärjestelmän rakentamisen tavoitteena oli ennen kaikkea auttaa kohdistamaan hakijoiden koulutukselliset tavoitteet niitä vastaavaan koulutukseen. Etenkin tutkintokoulutukselle vaihtoehtoisia opiskelun mahdollisuuksia haluttiin tuoda paremmin esille. Vuonna 2016 toteutetussa toisessa toimenpiteessä korkea-asteen opintoihin hakevat ryhmiteltiin erilaisiin kategorioihin ja luotiin ensikertalaiskiintiö, jolla pyrittiin nopeuttamaan ensimmäistä korkeakoulu-paikkaansa hakevien opintojen aloittamista.

Tämä tutkimus kohdistuu etenkin opiskelijavalintauudistuksen kolmanteen toimenpiteeseen, jolla uudistettiin korkeakouluvalinnan kriteerit (Haltia ym., 2019). Valintakriteeriuudistuksen ensimmäisessä vaiheessa vuonna 2018 ammattikorkeakouluissa otettiin käyttöön todistusvalinta ylioppilastutkinnon suorittaneille, ja yliopistoissa alettiin vähentää valintakokeiden määrää lisäämällä koulutusalojen yhteisiä valintakokeita. Toisessa vaiheessa vuonna 2020 ylioppilaskirjoitusten tai ammatillisen koulutuksen arvosanoille perustuvasta todistusvalinnasta tehtiin pääasiallinen korkea-asteen valintamekanismi. Pääsykokeiden merkitystä siis vähennettiin ja todistusvalinnan perusteella valittujen uusien opiskelijoiden osuutta kasvatettiin siten, että yli puolet opiskelijoista tuli valita toisen asteen todistuksen arvosanojen perusteella. Pääsykokeita pyrittiin muokkaamaan siten, että niihin olisi hankala valmistautua etukäteen. Lisäksi ammattikorkeakouluissa siirryttiin yhteiseen valintakokeeseen. Kaiken kaikkiaan uudistus on tehnyt korkeakoulujen hakujärjestelmästä keskitetyemmän. (Karhunen ym., 2022.)

Uudistuksella vastattiin korkeakoulujen niin sanottuun hakijasumaan ja pyrittiin nopeuttamaan siirtymää toiselta asteelta korkea-asteelle sekä parantamaan opiskelupaikkojen kohdentumista. Tavoitteena oli opiskelijavalintajärjestelmä, joka ei edellytä hakijalta pitkää valmistautumista. Valintakokeisiin nojaavassa järjestelmässä pidettiin ongelmallisena sitä, että valintakokeiden suuri kirjo vaikeutti hakemista useaan hakukohteeseen samanaikaisesti. Suuritoisen valintakokeeseen valmistautumisen katsottiin hidastavan opintojen aloittamista. Muutosta perusteltiin myös sillä, että todistusvalinnan painottaminen vähentäisi tarvetta osallistua valmennuskurssille. Pääsykokeisiin nojaavaa järjestelmää pidettiin epäreiluna hakijoille, joilla ei ole yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua pääsykokeisiin

valmistaville maksullisille valmennuskursseille. (Karhunen ym., 2022; OKM, 2016.) Uudistusta valmistellut opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä (OKM, 2016) tunnisti riskin, että ylioppilastodistusta painottava järjestelmä voisi siirtää valmennuskurssien käytön ylioppilaskokeita koskevaksi. Ylioppilastutkintoon kohdistuvaa valmennusta pidettiin kuitenkin reilumpana vaihtoehtona kuin pääsykokeisiin suuntautuvaa valmennusta, sillä uudistetussa järjestelmässä ylioppilastutkinnon arvosanoja on mahdollista hyödyntää usealle koulutuslalle hakiessa. Pääsykokeisiin suuntautuvat valmennuskurssit ovat taas vahvasti sidoksissa yksittäiselle koulutuslalle, mikä kaventaa hakijan mahdollisuuksia, mikäli haku epäonnistuu. Lisäksi työryhmä (OKM, 2016) katsoi, että lukiokoulutuksen aikaiset opiskeluun panostamisesta muodostuvat kustannukset ovat koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta parempia kuin kustannukset, jotka aiheutuvat lukiokoulutuksen jälkeen.

Ammattikorkeakoulun osalta uudistetussa järjestelmässä valtaosa opiskelijoista valitaan ammatillisen perustutkinnon tai ylioppilastutkinnon arvosanojen perusteella. Koulutusalat ovat määritelleet aloituspaikkakiintiöt ylioppilastutkinnon ja ammatillisen tutkinnon perusteella valittaville. Lähes kaikki ammattikorkeakoulut käyttävät yhteistä todistusvalinnan pisteytysmallia, joka sisältää erilliset taulukot ylioppilastutkinnon ja ammatillisen perustutkinnon arvosanojen pisteyttämiseksi. Ylioppilastodistukseen perustuvassa valinnassa huomioidaan enintään viisi kirjoitettua ainetta, jotka tuottavat kieliä ja matematiikkaa lukuun ottamatta yhtäläiset pistemäärät. Ammatillisen perustutkinnon pisteytysmalli koostuu puolestaan kahdesta osasta, joiden pisteet lasketaan yhteen. Ensimmäisessä osassa pisteiden perusteena käytetään tutkinnon yhteisen osan arvosanoja. Toisessa osassa pisteet lasketaan ammatillisen tutkinnon arvosanojen keskiarvon perusteella. Lisäksi joillakin koulutusaloilla on määritelty toisen asteen opintosuoritusten arvosanoja koskevia kynnysehtoja. Ammattikorkeakoulujen yhteisessä valintakokeessa on kolme kaikille aloille yhteistä osiota, jotka mittaavat ongelmanratkaisutaitoa sekä suomen tai ruotsin ja englannin kielen taitoa. Koe sisältää lisäksi neljä alakohtaista osiota. Lähes kaikki valintakokeen kautta hakevat osallistuvat samaan kokeeseen, jossa he valitsevat yhteisten osioiden lisäksi hakemansa alan kokeeseen sisältyvät osiot. Lisäksi opiskelupaikan voi saada erillisvalinnan kautta suorittamalla avoimessa ammattikorkeakoulussa kyseisen ammattikorkeakoulun määrittelemän vähimmäismäärän tutkintoon sisältyviä opintoja. (Ammattikorkeakouluun.fi, 2023.)

Yliopistojen opiskelijavalinnassa otettiin vuonna 2020 käyttöön uudet ylioppilastodistusten pisteytystaulukot, joiden perusteella valitaan yli puolet uusista opiskelijoista. Todistusvalinnassa sovelletaan koulutuslakohtaisia pisteytystaulukoita, jotka antavat vaihtelevasti pisteitä ylioppilastutkintoon sisältyvistä oppiaineista. Eri aineista saatava pistemäärä on yleisesti ottaen suhteutettu lukion opetussuunnitelman opintojaksojen määrään. Näin ollen etenkin matematiikan ja äidinkielen hyvät arvosanat tuottavat korkeita pistemääriä. Pisteytyksessä huomioidaan enintään kuusi kirjoitettua oppiainetta.

Valtaosa koulutusaloista täyttää rajallisen määrän aloituspaikkoja pisteiden mukaisessa järjestyksessä, mutta joillakin aloilla opiskelupaikan saavat kaikki hakijat, jotka ylittävät tietyn pisterajan. Joillakin aloilla on käytössä kynnysehtoja. (Hakanen ym., 2023; Yliopistovalinnat.fi, 2023.) Eri koulutusalat ovat lisänneet viime vuosina myös valintakoe-yhteistyötään, mikä on vähentänyt erillisten valintakokeiden määrää (Murto ym., 2023). Todistusvalinnassa käytettävät pisteytystaulukot herättivät runsaasti keskustelua, jonka seurauksena pisteytystä päätettiin kehittää edelleen. Uusi pisteytystaulukko tulee käyttöön vuonna 2026 (Unifi, 2023). Myös valintakokeita kehitetään, ja uudet digitaaliset valintakokeet otetaan käyttöön vuonna 2025. Erillisten valintakokeiden määrää vähennetään edelleen ja kokeiden aikataulutusta muutetaan siten, että eri valintakokeita ei järjestetä samaan aikaan ja valintakokeet pidetään vasta todistusvalinnan tulosten julkistamisen jälkeen. (Yliopistovalinnat.fi, 2023.) Lisäksi avoimen yliopiston väylää vahvistetaan reittinä yliopiston tutkinto-opiskelijaksi (Savela & Joutsen, 2020).

Karhusen ja kollegoiden (2022) tutkimuksen mukaan opiskelijavalintauudistus on onnistunut nopeuttamaan toisen ja korkea-asteen välistä siirtymää siten, että nuorimpien eli 19-vuotiaiden hakijoiden osuus hyväksytyistä ja opiskelupaikan vastaanottaneista on kasvanut. Lisäksi uudistus on tehostanut hakukäyttäytymistä siten, että hakijat hakevat useampaan hakukohteeseen, jotka myös suuremmalla todennäköisyydellä sijaitsevat hakijan kotipaikkakunnan ulkopuolella. Toisaalta uudistus on näyttänyt kasvattavan paikan vastaanottaneiden todennäköisyyttä hakea uutta opiskelupaikkaa. Hyväksytyjen ja paikan vastaanottaneiden uusien opiskelijoiden sukupuolijakaumaan tai sosioekonomiseen taustaan uudistuksella taas ei ole ollut merkittäviä vaikutuksia. (Karhunen ym. 2022.) Tämä havainto on keskeinen tarkasteltaessa valintauudistusta koulutuksen tasa-arvon näkökulmasta.

3 Valmennuskurssimarkkinat

Ensimmäiset valmennuskurssiyrietykset aloittivat toimintansa 1970-luvulla sen jälkeen, kun yliopistojen sisäänottoa rajoitettiin (Kosunen & Haltia, 2018). Valmennus on viimeisten vuosikymmenten aikana kohdistunut etenkin yliopistojen pääsykokeisiin. Opiskelija-valintauudistuksen aikana valmennuskurssimarkkinoille on kuitenkin muodostunut sekä kysyntää että tarjontaa niin sanotuille abikursseille, jotka tukevat ylioppilaskirjoituksiin valmentautumisessa. Opiskelijavalintauudistuksen alkuvaiheessa vuonna 2015 abivalmennuskurssien tarjonta oli vielä vähäistä. Tilanne oli muuttunut vuoteen 2020 mennessä siten, että abivalmennus muodosti tuolloin jo huomattavan osan ainakin lääketieteiden, oikeustieteiden ja kauppatieteiden kurssitarjonnasta. Lisäksi nykyisin tarjolla on yhdistelmäkursseja, jotka valmentavat ensin ylioppilaskirjoituksiin ja sen jälkeen pääsykokeisiin. (Kosunen ym., 2022.)

Pääsykokeisiin valmentavien kurssien lukumäärä on laskenut valintakriteeriuudistuksen yhteydessä, mikä voi johtua siitä, että erilaisten pääsykokeiden määrää on vähennetty ja osa valmennuksesta kohdistuu nyt ylioppilaskirjoituksiin (Kosunen ym., 2022.). Pääsykokeisiin ja ylioppilaskirjoituksiin suuntautuvan valmennuksen lisäksi Eurostudent VIII -kyselyssä valmennuskursseja koskevaan kysymykseen on sisällytetty myös opintoihin valmentavat kielikurssit, korkeakouluopintoihin valmentava koulutus maahanmuuttajille ja muu mahdollinen valmennus. Valmennuskursseja järjestetään yliopistopaikkakunnille painottuvana lähiopetuksena, itseopiskelumateriaaleina, verkkokursseina ja yksityisopetuksena (Jokila ym., 2019). Maksullisia valmennuskursseja järjestävät yksityiset yritykset, korkeakouluopiskelijoiden ainejärjestöt ja kansanopistot. Lisäksi tarjolla on joitakin maksuttomia kursseja. (Kosunen & Haltia, 2018.)

Kuten korkeakouluopiskelijat, ovat valmennuskursseille osallistuvat heidän vanhempinsa koulutustason mukaan valikoitunut joukko. Sen lisäksi, että valmennuskurssille osallistuneiden vanhemmilla on todennäköisesti korkeakoulututkinto ja he ovat taloudellisesti hyvin pärjääviä, osallistujat ovat yleensä olleet ensimmäistä korkeakoulun opiskelupaikkaansa hakevia nuoria aikuisia. (Ahola ym., 2018; Kosunen & Haltia, 2018; Kosunen ym., 2021.) Kosunen ja Haltian (2018) mukaan valmennuskursseille osallistuminen on yritys hallita korkeakouluhakuun liittyvää epävarmuutta. Valmennuskursseille osallistuvien mukaan suurimpia syitä kursseille osallistumiseen ovat arvio siitä, että omat tiedot eivät ole riittävät pääsykokeessa pärjäämiseen, ja se, että kurssit tarjoavat tavoitteellisen ja opiskelua tukevan rakenteen valmistautumiseen. Etenkin hakupainealoille hakevat ajattelevat

usein siten, että kaikki hakijat osallistuvat kursseille, eikä opiskelemaan ole mahdollista päästä ilman valmennuskurssin tukea. Ne korkeakouluhakijat, jotka eivät ole osallistuneet valmennuskursseille, kertovat syiksi yleisimmin sen, että he kokevat pärjäävänsä haussa ilman valmennuskurssia ja sen, ettei heillä ole taloudellisia mahdollisuuksia osallistua kursseille. (Ahola ym., 2018.)

Koska valmennuskursseista näyttää olevan hyötyä opiskelijavalinnassa pärjäämiseen (Ahola ym., 2018), taloudellinen kynnys valmennuskursseille osallistumiseen kaventaa tasa-arvoisia mahdollisuuksia hakeutua korkeakoulutukseen. Pääsykoevalmennuskurssien mediaanihinnat olivat vuonna 2020 lääketieteessä 2 040 euroa, oikeustieteissä 560 euroa ja kauppatieteissä 1 190 euroa. Näiden alojen abikurssien hinnat vaihtelivat vuonna 2020 100 ja 995 euron välillä. (Kosunen ym., 2022.) Valmennuskurssit edustavat niin sanottua piilokoulutusta, joka ei ole osa virallista koulutusjärjestelmää, mutta joka muodostaa olennaisen osan julkisen koulutusjärjestelmän opiskelijavalinnassa (Kosunen & Haltia, 2018; Kosunen ym., 2022).

Vaikka valmennuskursseja on tarjolla lähes kaikille korkeakoulujen koulutusaloille, valmennuskurssien käytössä on ollut suuria koulutusaloittaisia eroja (Kosunen ym., 2021; Kosunen & Haltia, 2018). Suuri osa valmennuskursseja koskevasta tutkimuksesta onkin käsitellyt etenkin lääketieteiden, oikeustieteiden ja kauppatieteiden aloja, joilla valmennuskurssien käyttö on ollut selvästi muita aloja yleisempää. Kilpailu opiskelupaikoista ja koulutusalan koettu työmarkkina-arvo ovat yhteydessä valmennuskurssien käyttöön. Valmennuskursseja käyttävät suhtautuvat opiskeluun muita useammin sijoituksena, joka takaa paremman työmarkkina-aseman. Saaren, Inkisen ja Jokilan (2021) mukaan valmennuskursseille osallistuneilla opiskelijoilla onkin muita selvästi jäsentyneempi kuva siitä, mitä he korkeakouluopinnoillaan tavoittelevat. Lääketieteissä ja oikeustieteissä kilpailu opiskelupaikoista on kovaa, sillä niissä aloituspaikkoja on hakijaa kohden selvästi vähemmän kuin useimmilla muilla aloilla, ja hakijoiden aiempi opintomenestys on (etenkin lääketieteissä) selvästi keskimääräistä korkeampi. Palvelualoille ja taidealoille on yhtä paljon tai jopa enemmän hakijoita aloituspaikkaa kohti, mutta niiden koettu työmarkkina-arvo on lääketieteitä ja oikeustieteitä pienempi, mistä syystä hakijoiden voi arvioida olevan vähemmän valmiita tekemään taloudellisia investointeja hakuprosessiin. (ks. Kosunen ym., 2021; Saari ym., 2021.)

4 Aineisto

Artikkelimme ensisijainen aineisto on korkeakouluopiskelijoiden elinoloja, opiskelua, liikkuvuutta, sosiaalista taustaa ja toimeentuloa kartoittava, aiemmin ”Opiskelijatutkimus”-nimeä kantaneen Eurostudent-tutkimuksen Suomen aineisto vuosilta 2019 ja 2022. Vuonna 2019 seitsemättä kertaa (Eurostudent VII) ja vuonna 2022 kahdeksatta kertaa (Eurostudent VIII) kerätty opiskelijakysely pyrkii tuottamaan kattavan kuvan Suomessa opiskelevista korkeakouluopiskelijoista korkeakoulupolitiikan, tutkimuksen ja kansainvälisen vertailun tarpeisiin (Tilastokeskus, 2023a). Vuonna 2019 Eurostudent VII -tutkimukseen vastasi 7 006 opiskelijaa, joista ammattikorkeakouluopiskelijoita oli 3 138 ja yliopisto-opiskelijoita 3 868. Vuonna 2022 Eurostudent VIII -tutkimukseen vastasi 6 837 opiskelijaa, joista ammattikorkeakoulussa opiskeli 3 776 ja yliopistossa 3 061. Kyselyjen ositettu otanta (kuten pienemmällä koulutusaloilla opiskelevien yliopiminta) sekä vastauskato on korjattu käyttämällä kaikissa Eurostudent-aineistojen analyysissä asetelmakorjattuja menetelmiä (*complex survey design*).

Eurostudent-kyselyiden lisäksi hyödynnämme lukiolaisilta syksyllä 2022 kerättyä Opiskelijavalinnan uudistus lukion ja lukiolaisten silmin -tutkimushankkeen (Uusvalu) kyselyaineistoa. Uusvalu-hankkeessa lukiolaisilta kysyttiin monen muun opiskelijavalintauudistukseen liittyvän teeman ohessa heidän tulevia jatko-opintosuunnitelmiaan ja koulun ulkopuolisen valmennuksen käyttöä (Kupiainen ym., 2023). Tutkimuksen kohteena oli edustava otos Suomen syksyn 2022 lukiolaisista, mutta rajasimme tarkastelun tässä artikkelissa vähintään kolmatta vuotta lukiossa opiskeleviin (N = 1 802), joille lukion ja korkea-asteen nivelvaiheen kysymykset olivat ajankohtaisempia kuin ensimmäisen ja toisen lukuvuoden opiskelijoille. Hanke täydentää Eurostudent-kyselyllä saatua tietoa, sillä lukioon kohdistuvana se tavoittaa myös niiden nuorten näkemykset ja mahdollisen valmennuskurssien käytön, jotka eivät olleet vielä vuonna 2022 aloittaneet – tai tule koskaan aloittamaan – korkeakouluopintoja. Tämä paikkaa aiemmassa Eurostudent-kyselyjen pohjalta tehdyssä valmennuskurssija koskevassa tutkimuksessa havaittua tutkimusaineiston rajoitetta (Saari ym., 2021). Aineiston tämän osion rajoitteeksi voidaan kuitenkin katsoa se, ettei sen avulla tavoiteta ammatilliseen toisen asteen koulutukseen osallistuvia opiskelijoita. Lukiolaisille suunnatun kyselyn lisäksi artikkelissa hyödynnetään Uusvalu-tutkimuksen opiskelijavalintauudistusta koskevia opettajien, rehtoreiden ja opinto-ohjaajien avovastauksia, joista tehtiin hakuja hakusanoilla ”valmennus...” ja ”abik...”.

4.1 Selitettävät muuttajat

Korkeakouluopiskelijoilta kerättävä Eurostudent-kysely on jo useamman kerran sisältänyt valmennuskursseja koskevan kysymyksen, jota viimeisimmässä vuoden 2022 kyselyssä on tarkennettu. Eurostudent-kyselyjen vuosien 2019 ja 2022 aineistojen avulla vertailemme valmennuskursseille osallistuneiden osuuden muutosta korkeakouluopiskelijoiden keskuudessa viime vuosien aikana sekä yleisesti että alakohtaisesti. Vuoden 2019 Eurostudent VII -kyselyssä kysyttiin ”Oletko osallistunut valmennuskurssille?” vastausvaihtoehtoinaan: a) kyllä ja b) ei. Kurssille osallistuneilta kysyttiin lisäksi ”Liittyikö valmennuskurssi nykyisen tutkinto-ohjelmasi sisäänpääsyyn?” vastausvaihtoehtoinaan: a) nykyiseen koulutusohjelmaani ja b) johonkin muuhun. Vuonna 2022 kerätyssä Eurostudent VIII -kyselyssä valmennuskursseja koskeva kysymys ”Oletko osallistunut valmennuskurssille?” tarkentui käsittämään myös toiselle asteelle suunnatun valmennuksen vastausvaihtoehtoinaan (joista opiskelija sai valita useammankin kuin yhden): a) en mihinkään, b) ylioppilaskokeisiin, nykyisen alan todistusvalinnan kannalta tärkeä aine, c) ylioppilaskokeisiin, jonkun muun hakemani alan todistusvalinnan kannalta tärkeä aine, d) pääsykoevalmennus nykyiseen koulutusohjelmaani, e) pääsykoevalmennus jollekin muulle alalle, f) yhdistelmävalmennus (ylioppilaskokeisiin ja pääsykokeisiin valmentava kurssi), g) opintoihin valmentava kielikurssi (tutkinnon suorituskieli muu kuin äidinkielesi), h) korkeakouluopintoihin valmentava koulutus maahanmuuttajille sekä i) johonkin muuhun.

Uusvalu-kyselyssä lukiolaisilta kysyttiin ”Oletko osallistunut koulun ulkopuolisen tahon tarjoamaan lisäopetukseen tai valmennukseen tähänastisten opintojesi aikana tai suunnitteletko tekeväsi niin lukion jälkeen?” Vastausvaihtoehtoja, joista opiskelija sai valita useammankin kuin yhden, olivat: a) tein näin jo yläkoululuokilla, b) tein näin yhdeksännellä luokalla varmistaakseni pääsyn haluamaani lukioon, c) olen jo tehnyt/suunnittelen tekeväni näin lukio-opintojen aikana, d) olen jo tehnyt/suunnittelen tekeväni näin valmentautuessani ylioppilastutkinnon kokeisiin, e) suunnittelen tekeväni näin valmentautuakseni korkea-asteen pääsykokeisiin sekä f) ei mikään yllä olevista. Tarkastelemme tässä artikkelissa, miten kolmannen ja neljännen vuoden opiskelijat ovat vastanneet kysymyksiin d) ja e), jotka liittyvät korkea-asteen hakuvaiheeseen.

4.2 Selittävät muuttajat

Tutkimme valmennuskursseille osallistumisen mahdollisia muutoksia koulutussektorin (ammattikorkeakoulu/yliopisto) ja koulutusalan mukaan. Valmennuskurssien näkökulmasta keskeisten hakupainealojen huomioimiseksi olemme säilyttäneet koulutusalatarkastelun kategorisena muuttujana Eurostudent-aineiston alkuperäisen kymmenluokkaisen ISCED-2011-luokituksen ammattikorkeakoulujen kohdalla mutta

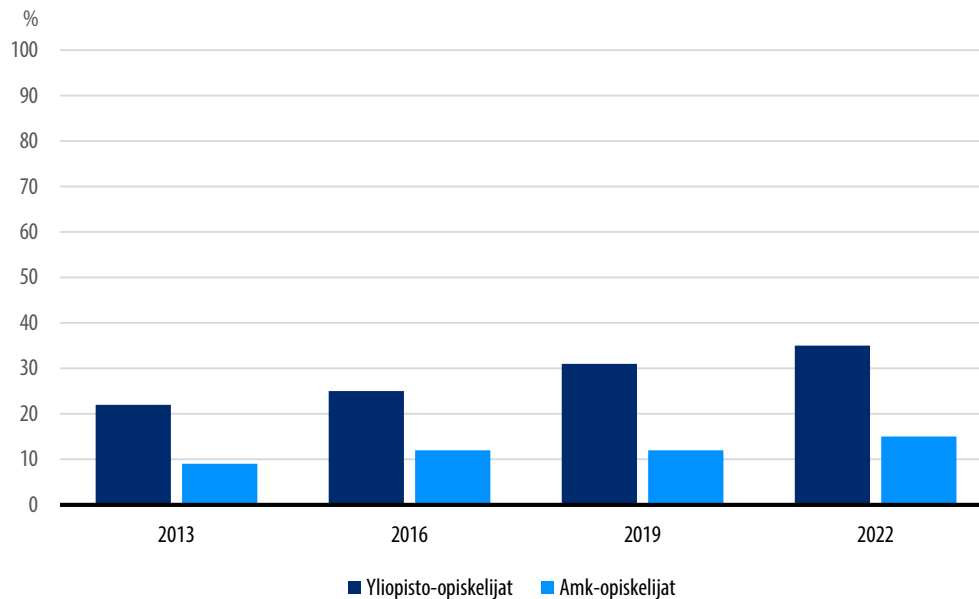
muuttaneet sen yliopisto-opiskelijoilla 12-luokkaiseksi. Kyse on vain yliopistoissa tarjolla olevien lääketieteiden erottamisesta omaksi ryhmäkseen terveys- ja hyvinvointialojen kategoriasta ja vastaavalla tavalla vain yliopistoissa tarjolla olevien oikeustieteiden erottamisesta kauppa-, hallinto- ja oikeustieteiden kategoriasta. Arvioimme, että näistä kahdesta oli perusteltua tehdä omat kategoriansa, sillä valmennuksen käyttö on tutkimuskirjallisuuden perusteella näillä aloilla poikkeuksellisen yleistä (esim. Potila ym., 2017; Potila ym., 2014; Saari ym., 2020). Lisäksi näin toimimalla olemme erottaneet omiksi ryhmikseen lääkärin ja juristin ammattiin tähtäävät koulutusohjelmat, jotka ovat kumpikin professioammattiin tähtääviä yliopistokoulutuksia ja joiden näin ollen tiedetään myös kansainvälisessä katsannossa olevan usein sosioekonomisesti erottelevia ja yhteiskunnan ammattirakenteen huipulle tähtääviä koulutuspolkuja (esim. Friedman & Laurinon 2020). Koulutuslaluokkien suomenkieliset käännökset perustuvat vuoden 2016 kansalliseen koulutusluokitukseen. Uusvalu-aineiston koulutusalamuuttuja perustuu kysymykseen ”Jos näet itsesi heti lukion jälkeen tai lähitulevaisuudessa korkea-asteen opiskelijana, mille opintoalalle suunnittelet hakeutuvasi?”, jonka jälkeen lukiolaiset saivat valita vastausvaihtoehdoista a) ensisijainen, b) toissijainen, c) mahdollinen tai d) epätodennäköinen kahdentoista tarjotun koulutusalan joukosta (bio- ja ympäristötieteet, humanistiset tieteet, kasvatustieteet, kauppatieteet, luonnontieteet, lääketieteet, maatalous-metsätieteet, matematiikka, oikeustiede, taideala, tekniset tieteet ja yhteiskuntatieteet).

Koulutussektorin ja -alan ohella selittävinä muuttujina Eurostudent-aineistojen analyysissä hyödynnetään vanhempien toimeentuloa ja koulutustasoa sekä opiskelijan vuosikurssia ja sukupuolta. Vanhempien toimeentulo perustuu kysymykseen ”Kuinka hyvin toimeentulevia vanhempasi mielestäsi taloudellisesti ovat verrattuna muihin perheisiin?”, jonka vastausvaihtoehdoista a) erittäin hyvin, b) melko hyvin, c) keskitasoisesti, d) melko huonosti ja e) erittäin huonosti toimeentulevia on muodostettu kolmiluokkainen kategorinen muuttuja ääripäät yhdistämällä (hyvin toimeentulevia / keskitasoisesti toimeentulevia / heikosti toimeentulevia). Vanhempien koulutustaso on dikotominen muuttuja, joka saa arvon a) vanhemmalla/vanhemmilla korkeakoulututkinto tai b) vanhemmilla ei korkeakoulututkintoa. Opiskelijan vuosikurssi on dikotominen muuttuja, joka erottelee a) ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijat b) kolmannen tai sitä vanhemman vuosikurssin opiskelijoista. Sukupuolta käytetään artikkelin analyysissä dikotomisena muuttujana (nainen/mies), ryhmien ”Muu” ja ”En voi tai halua vastata” ollessa havaintomääriltään pieniä. Uusvalu-kyselyn analyysissä selittävinä muuttujina koulutusalan ohella on vanhempien koulutustaso (tässä artikkelissa: vanhemmalla tai vanhemmilla ylempi korkeakoulututkinto / vanhemmilla ei ylempää korkeakoulututkintoa) sekä opintomenestyksen indikaattorina Koski-tietovarannosta saatu lukion pakollisten opintojaksosen arvosanakeskiarvo.

5 Tulokset

Eurostudent-kyselyissä on ollut valmennuskurssien käyttöä koskeva kysymys vuodesta 2013 lähtien. Vuosien 2013–2022 välinen valmennuskurssille osallistuneiden korkeakouluopiskelijoiden osuutta koskeva vertailu osoittaa, että valmennuksen käyttö on yleistynyt melko tasaisesti sekä ammattikorkeakoulu- että yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa sen ollessa kuitenkin huomattavasti yleisempää ja kasvun selvempää jälkimmäisellä ryhmällä (kuvio 1). Kaiken kaikkiaan vuonna 2013 kerätylle aineistolle perustuvassa vuoden 2014 opiskelijakyselyssä joka kuudes korkeakouluopiskelija oli osallistunut valmennuskursseille (Potila ym., 2014) ja vuonna 2022 kerätyssä aineistossa jo joka neljäs (24,5 %). Vuoden 2014 opiskelijakyselyssä yliopisto-opiskelijoista valmennusta oli käyttänyt noin joka viides (Potila ym., 2014), vuonna 2022 jo joka kolmas. Ammattikorkeakouluopiskelijoista valmennukseen vuoden 2014 opiskelijakyselyn mukaan oli osallistunut noin joka kymmenes (Potila ym., 2014) ja vuonna 2022 joka seitsemäs. Valmennuksen käyttö on jatkanut yleistymistään myös kahden viimeisimmän Eurostudent-tiedonkeruun välillä. Vuonna 2018 ammattikorkeakouluissa ja vuonna 2020 yliopistoissa voimaan tulleet todistusvalintaa painottavat uudet valintakriteerit eivät siis näytä vähentäneen valmennuskursseille osallistuneiden korkeakouluopiskelijoiden osuutta. On myös mahdollista, että uudistuksen tuomat mahdolliset muutokset eivät ole vielä havaittavissa, sillä vuonna 2022 korkeakoulujen opiskelijoista merkittävä osa on aloittanut opintonsa ennen valintakriteeri uudistusta.

Kuvio 1. Osuus yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoista, jotka vastasivat osallistuneensa valmennuskurssille. Vuoden 2013 luvut: Potila ym., 2014, vuoden 2016 luvut: Potila ym., 2017, vuoden 2019 luvut: Eurostudent VII -aineisto (N = 6 945), vuoden 2022 luvut: Eurostudent VIII -aineisto (N = 6 802).

Taulukossa 1 tarkastelemme tarkemmin tämän hetken tilannetta valmennuskurssi-tyypin ja koulutussektorin mukaan. Kun yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoita tarkastellaan yhdessä, vuonna 2022 korkeakoulussa opiskelevista 24,5 prosenttia oli siis osallistunut jollekin valmennuskurssille. Kaikista opiskelijoista 13 prosenttia oli käynyt pääsykokeeseen valmentavan kurssin nykyistä koulutusohjelmaansa varten ja 7 prosenttia jotain muuta alaa varten, molempien ollessa yleisempiä yliopisto- kuin ammattikorkeakouluopiskelijoilla. Huomattavasti pienempi osuus opiskelijoista vastasi käyttäneensä valmennusta ylioppilaskokeisiin joko nykyisen alan todistusvalinnan (4 %) tai jonkin muun alan todistusvalinnan (2 %) kannalta tärkeään aineeseen. Yhdistelmävalmennuskurssin käyneitä oli korkeakouluopiskelijoiden joukossa alle prosentti, mutta tämä eritoten voi selittyä sillä, että valintauudistus ja siihen liittyvä muutos kurssimarkkinoilla on tapahtunut niin vastikään. Kuten taulukosta 1 voidaan nähdä, yliopisto-opiskelijat ovat käyttäneet opintoihin valmentavia kielikursseja lukuun ottamatta kaikkea valmennusta huomattavasti ammattikorkeakouluopiskelijoita enemmän.

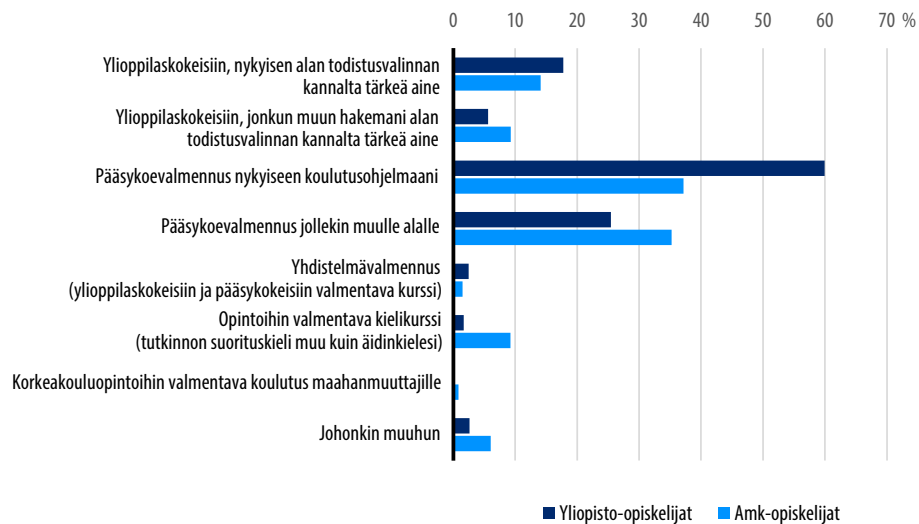
Taulukko 1. Oletko osallistunut valmennuskurssille? Eri vastausvaihtoehtojen valinneiden osuus korkeakoulusektorin mukaan. Eurostudent VIII -aineisto (N = 6 802).

	Yliopisto- opiskelijat (%)	Amk-opiskelijat (%)	Kaikki (%)
En mihinkään	65,2	84,8	75,5
Ylioppilaskokeisiin, nykyisen alan todistusvalinnan kannalta tärkeä aine	6,2	2,1	4,1
Ylioppilaskokeisiin, jonkun muun hakemani alan todistusvalinnan kannalta tärkeä aine	2,0	1,4	1,7
Pääsykoevalmennus nykyiseen koulutusohjelmaani	20,9	5,6	12,9
Pääsykoevalmennus jollekin muulle alalle	8,9	5,4	7,0
Yhdistelmävalmennus (ylioppilaskokeisiin ja pääsykokeisiin valmentava kurssi)	0,9	0,2	0,5
Opintoihin valmentava kielikurssi (tutkinnon suorituskieli muu kuin äidinkielesi)	0,6	1,4	1,0
Korkeakouluopintoihin valmentava koulutus maahanmuuttajille	0,0	0,1	0,1
Johonkin muuhun	0,9	0,9	0,9

Kuviossa 2 tarkastelemme eri tyyppisille valmennuskursseille osallistumista valmennuskurssin käyneiden joukossa. Valmennuskurssin kävijöistä huomattavan suuri osa on siis käynyt pääsykokeisiin valmentavan kurssin (kuviota 2). Valmennuskurssin käyneistä yliopisto-opiskelijoista 60 prosenttia ilmoittaa käyneensä pääsykoevalmennuksen nykyiseen koulutusohjelmaansa ja 25 prosenttia jollekin muulle alalle. Valmennusta käyttäneistä ammattikorkeakouluopiskelijoista taas 37 prosenttia on osallistunut nykyiseen koulutusohjelmaansa liittyvään pääsykoevalmennukseen ja 35 prosenttia jollekin muulle alalle. Valmennukseen osallistuneista yliopisto-opiskelijoista taas nykyiselle alalle suuntautuvaa abivalmennusta on käyttänyt 18 prosenttia ja jollekin muulle alalle suuntautuvaa 6 prosenttia. Valmennusta käyttäneistä ammattikorkeakouluopiskelijoista nykyisen alan kannalta tärkeään abivalmennukseen on osallistunut 14 prosenttia ja jonkun muun alan kannalta tärkeään 9 prosenttia. Abivalmennus on siis pääsykoevalmennusta todennäköisemmin suuntautunut sekä yliopisto- että ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa

sille alalle, jota opiskelija opiskeli keväällä 2022. Tätä voi selittää se, että ylioppilas-todistuksen arvosanoja on mahdollista hyödyntää usealle eri alalle hakiessa. Esimerkiksi äidinkielen ja kirjallisuuden arvosana on ollut relevantti kaikille aloille haettaessa (Ammattikorkeakouluun.fi, 2023; Yliopistoalinnat.fi, 2023).

Kuvio 2. Valmennuskursseille osallistuneet: osuus eri valmennuskursstyypeistä korkeakoulusektorin mukaan. Eurostudent VIII -aineisto.

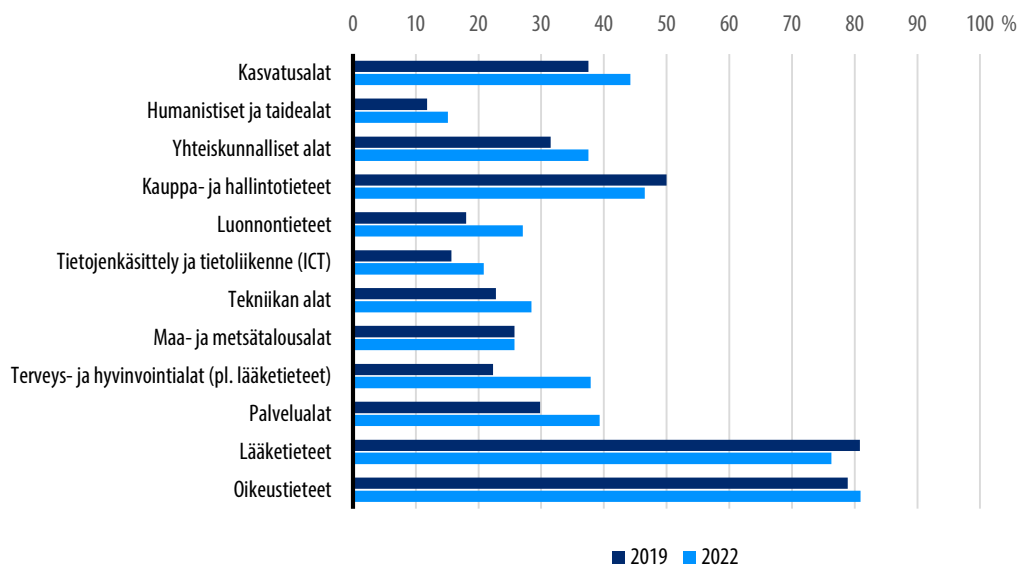

5.1 Alakohtaiset erot valmennuskurssien käytössä ovat huomattavia mutta muuttumassa

Valmennukseen osallistumisessa on huomattavan selviä alakohtaisia eroja. Tarkastelemme näitä vain yliopisto-opiskelijoiden osalta, sillä Eurostudent VIII -kyselyyn vastanneiden valmennusta käyttäneiden ammattikorkeakouluopiskelijoiden määrät jäivät alakohtaisesti liian pieniksi luotettaviin tilastollisiin tarkasteluihin. Pitkän aikavälin alakohtaista vertailua taas hankaloittaa koulutuslaluokittelussa tapahtuneet muutokset eri Eurostudent-tutkimusten välillä. Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin todeta, että valmennuskurssien käyttö on kasvanut lähes kaikilla aloilla. Pidemmän aikavälin tarkastelu paljastaa, että lääketieteiden ja oikeustieteiden opiskelijoista noin joka toinen oli osallistunut valmennukseen vuonna 2013 (Potila ym., 2014), kun taas vuosina 2019 ja 2022 heidän osuutensa oli jo noin 80 prosenttia (kuviot 3). Eurostudent-tutkimusten perusteella oikeustieteiden kohdalla valmennuskursseille osallistuneiden määrän nousu sijoittuu vuosien 2013–2016 välille, minkä jälkeen heidän osuutensa on pysynyt noin 80 prosentissa (Potila ym., 2014;

2017; Saari ym., 2020). Lääketieteiden opiskelijoiden valmennuskurssien käyttö nousi nykyiselle tasolle vuonna 2019, mutta tätä nousua selittää osaltaan koulutusalojen luokittelussa tapahtunut muutos, jossa farmasiaa ei enää ryhmitelty yhteen lääketieteiden kanssa (Potila ym., 2014; 2017; Saari ym., 2020).

Kuvio 3. Osuus niistä yliopisto-opiskelijoista koulutusaloittain, jotka ovat osallistuneet valmennuskurssille vuonna 2019 ja 2022. Eurostudent VII (N = 6 945) ja VIII (N = 6 802)

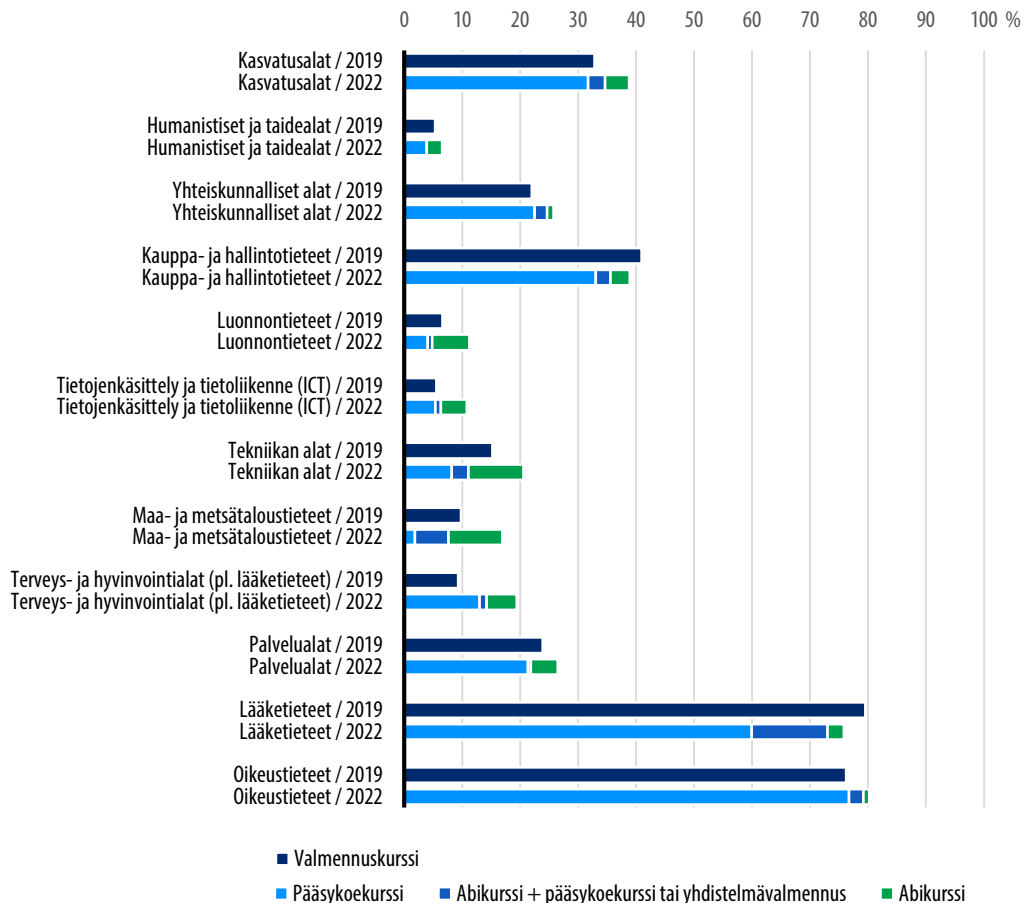
Myös muilla yksittäisillä aloilla on tapahtunut merkittävää kasvua valmennukseen osallistumisessa. Kasvatustieteellisellä alalla valmennukseen osallistuneiden yliopisto-opiskelijoiden osuus on noussut vuoden 2013 16 prosentista (Potila ym., 2014) vuoden 2022 44 prosenttiin (kuvio 3). Myös luonnontieteellisellä alalla valmennuksen käyttö on lähes kaksinkertaistunut vuoden 2013 15 prosentista (Potila ym., 2014) vuoden 2022 27 prosenttiin (kuvio 3). Yhteiskuntatieteissä valmennukseen osallistuneiden yliopisto-opiskelijoiden osuus on sekin kasvanut merkittävästi vuoden 2013 24 prosentista (Potila ym., 2014) vuoden 2022 38 prosenttiin (kuvio 3). Kauppatieteellisellä alalla osuus on kasvanut vuoden 2013 38 prosentista (Potila ym., 2014) vuoden 2022 47 prosenttiin (kuvio 3).

Vuonna 2013 kauppatieteet oli valmennusta käyttäneiden osuudessa selkeästi kolmannella sijalla oikeustieteiden ja lääketieteiden jälkeen (Potila ym., 2014), mutta tois- taiseksi tarkemmin tutkimattomista syistä kasvatusalat ovat nousseet vuonna 2022

kauppatieteiden rinnalle valmennuksen käytössä (kuvio 3). Valmennuskurssien käyttö on kaiken kaikkiaan yleistynyt etenkin niin sanottujen perinteisten statusalojen ulkopuolella, mikä pitkälti selittää viimeaikaista valmennuskurssien käytön yleistymistä kokonaisuudessaan.

On kuitenkin huomioitava, että opiskelijat eivät välttämättä opiskele alalla, johon liittyvää valmennusta he ovat käyttäneet. Kuviossa 4 huomioimme tämän ja esittelemme vuoden 2019 osalta koulutusaloittain niiden yliopisto-opiskelijoiden osuudet, jotka vastasivat käyneensä valmennuskurssin nykyisin opiskelemaansa alaa varten, ja vuoden 2022 osalta eriteltyinä niiden opiskelijoiden osuudet, jotka vastasivat käyneensä: i) pääsykoekurssin opiskelemaansa alaa varten, ii) abikurssin nykyisen alan todistusvalinnan kannalta tärkeään aineeseen ja pääsykoekurssin opiskelemaansa alaa varten tai yhdistelmävalmennuskurssin tai iii) abikurssin nykyisen alan todistusvalinnan kannalta tärkeään aineeseen. Kun verrataan kuvioita 3 ja 4, havaitaan joidenkin koulutusalojen kohdalla selkeitä vuosikohtaisia eroja valmentautumisessa. Esimerkiksi luonnontieteellisillä aloilla 27 prosenttia on osallistunut valmennukseen mutta vain 11 prosenttia luonnontieteelliselle alalle liittyvään valmennukseen. Tämä kertoo siitä, että valtaosa niistä luonnontieteellisen alan opiskelijoista, jotka ovat käyttäneet valmennusta, on todennäköisesti hakenut ensisijaisesti jonkin toisen alan (esim. lääketieteiden) opintoihin. Tiivistetysti voi esittää, että yliopistojen koulutusalat jakautuvat tänä päivänä neljään ryhmään opiskelijoiden opiskeltavaan alaan suuntautuvien valmennuskurssien käytön yleisyyden suhteen: 1) lääketieteet ja oikeustieteet (noin 80 %), 2) kauppa- ja hallintotieteet sekä kasvatusalat (noin 40 %), 3) yhteiskunnalliset alat, tekniikan alat, maa- ja metsätaloustieteet, terveyden ja hyvinvoinnin alat sekä palvelualat (noin 20 %) ja 4) humanistiset ja taidealat, luonnontieteet sekä tietojenkäsittely ja tietoliikenne (noin 10 %).

Kuvio 4. Nykyisen koulutusalan valmennuskurssille osallistuneiden (Eurostudent 2019, N = 6 945) ja nykyisen koulutusalan valmennuskurssille ja/tai sen kannalta tärkeän oppiaineen abikurssille osallistuneiden (Eurostudent VII, N = 6 802) opiskelijoiden osuudet

5.2 Abivalmennus ei ole ollut valtavirtaa nykyisten korkeakouluopiskelijoiden hakiessa korkeakoulutukseen

Kuvion 4 vertailu vuosien 2019 ja 2022 välillä osoittaa, missä määrin abivalmennuskurssit ovat saaneet jalansijaa eri aloilla. Kuten edellä totesimme, abikurssit eivät vielä olleet kovinkaan yleisiä silloin, kun Eurostudent VIII -kyselyyn vastanneet opiskelijat ovat hakeneet korkeakouluun, vaan pääsykoevalmennus on ollut silloin selvästi yleisin valmentautumisen muoto (kuvi 2). Useilla aloilla, joilla valmentautuminen on ollut vielä vuonna 2019 suhteellisen vähäistä, abikurssit muodostivat kuitenkin jo huomattavan osan vuonna 2022 kokonaisuudessaan yleistyneestä valmennuksesta (kuvi 4). Lääketieteissä abivalmennuksen ja pääsykoevalmennuksen yhdistäminen eli molempiin tukeutuminen

(ei kuitenkaan yhdistelmävalmennus, jonka rooli on hyvin pieni, ks. taulukko 1 ja kuvio 2) näyttää olevan selvästi yleisempää kuin muilla koulutusaloilla (kuvio 4). Abivalmennuksen ja pääsykoevalmennuksen yhdistämisen yleisyys erityisesti lääketieteissä on huomionarvoista, koska kyseessä on korkean hakupaineen ala, jolla maksullisen valmentautumisen käyttäminen on yleistä.

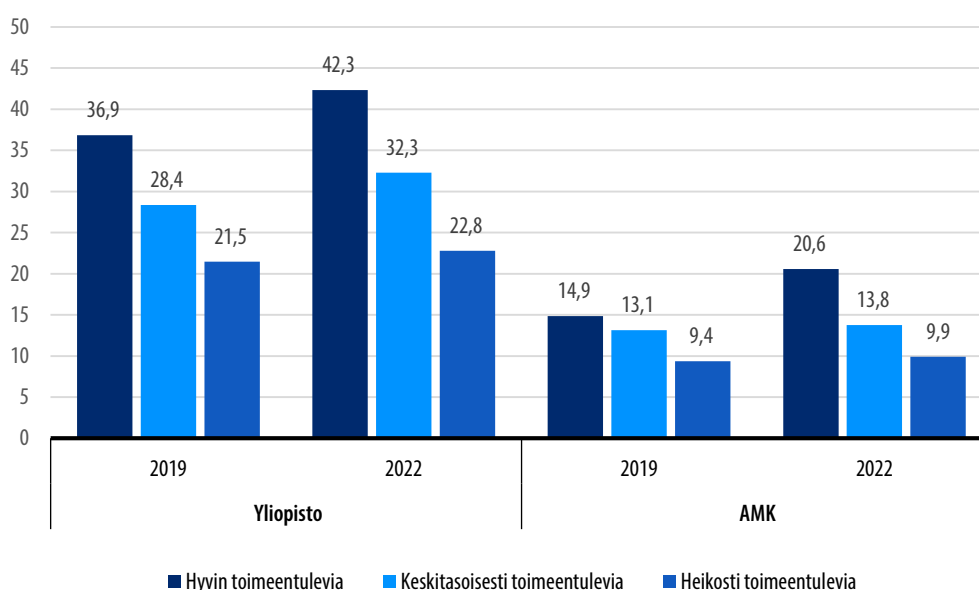
Tarkastelimme valmennuskurssille osallistumista myös sukupuolen ja yliopisto-opintojen vuosikurssin mukaan (kuvio 7, sivu 27). Ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijat ovat Eurostudent VIII -tutkimuksessa aloittaneet opintonsa valintakriteeri uudistuksen toimeenpanon jälkeen vuosina 2020 ja 2021. Kolmannen vuosikurssin tai heitä aiemmin aloittaneet opiskelijat taas ovat varsinkin yliopistoaloilla aloittaneet opintonsa ennen uudistusta. Naisista 23 prosenttia ja miehistä 20 prosenttia oli osallistunut valmennuskurssille. Naiset ja miehet ovat käyttäneet pääsykoevalmennusta yhtä paljon (14 %). Naiset osallistuivat abivalmennukseen ja hyödynsivät sekä abi- että pääsykoevalmennusta miehiä enemmän. Vuosikurssittain tarkasteltuna abivalmennuksen käyttö ei näytä Eurostudent VIII -aineiston nojalla kokonaisuudessaan yleistyneen opiskelijavalintauudistuksen myötä (kuvio 7). Opintonsa ennen valintakriteeri uudistusta aloittaneet ilmoittavat yleisesti käyttäneensä valmentautumisessa pelkkää abivalmennusta saman verran kuin uudistuksen jälkeen aloittaneet, mikä ei vastaa tämänhetkistä tilannekuvaa kurssimarkkinoiden koosta (Kosunen ym., 2022), mutta voi toisaalta resonoida myös uudistuksen tuoreutta. Toisaalta valintakriteeri uudistuksen jälkeen aloittaneilla opiskelijoilla abivalmennuksen osuus kaikesta käytetystä valmennuksesta on suurempi kuin ennen uudistusta aloittaneilla (kuvio 7). On mahdollista, että Eurostudent VIII -kyselyyn vastanneet ovat tulkinneet ylioppilaskirjoitukseen valmentavan koulutuksen laajemmin kuin mihin (kaupallisilla) abikursseilla tutkimuskirjallisuudessa viitataan. Opiskelijat ovat voineet tulkita ylioppilaskirjoitukseen valmentavan koulutuksen viittaavan erilaisiin lukio-opintoja tukeviin kursseihin, joita on ollut saatavilla jo pitkään. Tämä voi selittää sen, miksi myös vanhempien vuosikurssien opiskelijat ilmoittivat käyttäneensä ”abikursseja”. Käsittelemme abivalmennuksen käyttöä syksyn 2022 lukiolaisten keskuudessa tarkemmin myöhemässä luvussa. Vaikka Eurostudent VIII -aineisto ei suoraan osoita abivalmennuksen yleistyneen, vaikuttaa abivalmennus olevan nykyisten lukiolaisten keskuudessa yleisempää kuin korkeakouluopinnot aloittaneiden keskuudessa.

5.3 Perhetaustan yhteys valmennuskurssille osallistumiseen on vahvistunut

Kuvioissa 5 ja 6 tarkastelemme perhetaustan yhteyttä valmennuskurssille osallistumiseen vuosina 2019 ja 2022. Kuten kuviosta 5 nähdään, opiskelijat, joiden vanhemmat ovat hyvin toimeentulevia, ovat osallistuneet selkeästi muita ryhmiä useammin valmennuskurssille

sekä vuonna 2019 että vuonna 2022. Ero hyvin ja heikosti toimeentulevien perheiden välillä on kyseisten vuosien aikana kasvanut. Kun vuonna 2019 ero hyvin ja heikosti toimeentulevien perheiden yliopistossa opiskelevien lasten valmennuskurssille osallistumisessa oli 15 prosenttiyksikköä, oli se vuonna 2022 jo 20 prosenttiyksikköä. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla ero hyvin ja heikosti toimeentulevien perheiden lapsilla valmennuskurssille osallistumisessa oli vuonna 2019 5 prosenttiyksikköä mutta vuonna 2022 jo 11 prosenttiyksikköä.

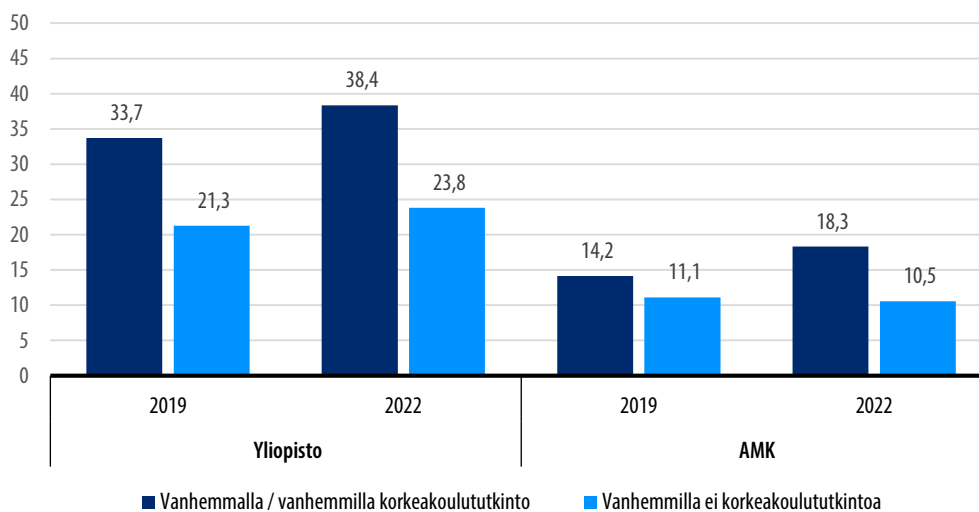
Kuvio 5. Valmennuskurssille osallistuneiden osuudet yliopisto-opiskelijoista (vasemmalla) ja ammattikorkeakouluopiskelijoista (oikealla) opiskelijoiden itse arvioiman vanhempien toimeentulon mukaan vuosina 2019 ja 2022. Eurostudent VII (N = 5 803) ja VIII (N = 6 712).

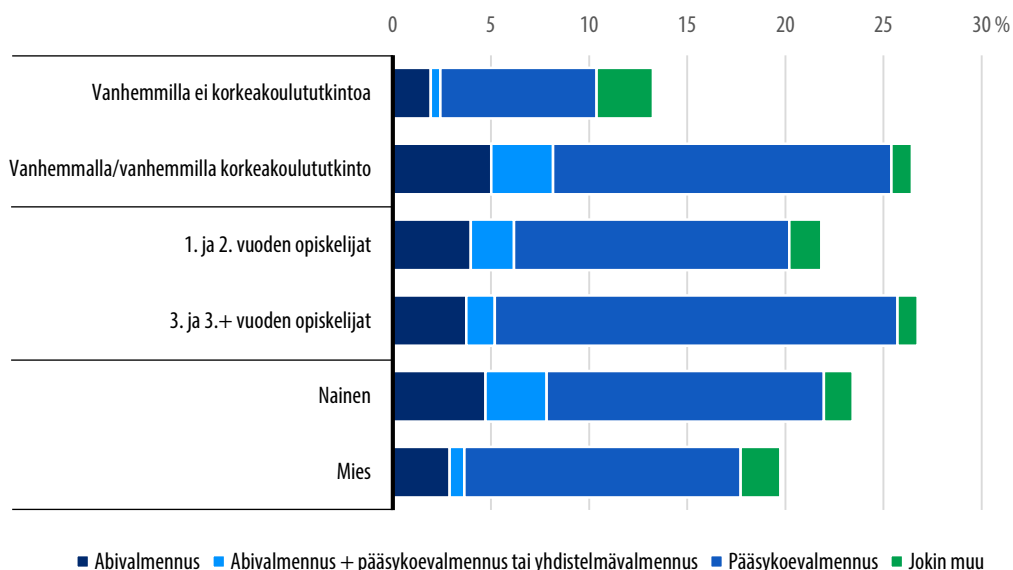
Merkittävin kasvu valmennuksen käytössä on siis tapahtunut hyväosaisista perheistä tulevilla opiskelijoilla, jotka jo aiemmin käyttivät valmennusta muita enemmän. Vanhempien toimeentulon lisäksi sama ilmiö havaitaan vanhempien koulutustason ja valmennuskurssille osallistumisen välisessä yhteydessä (kuviot 6). Ero valmennukseen osallistumisessa korkeakoulutettujen ja ei-korkeakoulutettujen vanhempien lapsien välillä on kasvanut viime vuosina niin yliopisto- kuin myös ammattikorkeakouluopiskelijoilla. Vuonna 2022 yliopistossa opiskelevista korkeakoulutettujen vanhempien lapsista jo 38 prosenttia ja ei-korkeakoulutettujen vanhempien lapsista 24 prosenttia oli osallistunut valmennuskurssille. Ammattikorkeakouluissa valmennuskurssin käyneiden osuus on selvästi yliopisto-opiskelijoita pienempi, mutta myös ammattikorkeakouluopiskelijoilla korkeakoulutettujen vanhempien lapset osallistuvat valmennuskurssille.

muuta useammin. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa valmennuskurssin käyminen on yleistynyt vuosien 2019 ja 2022 välillä nimenomaan korkeakoulutettujen lapsilla (14 % -> 18 %), kun se on pysynyt ei-korkeakoulutettujen vanhempien lapsilla lähes samana (11 %). Kuviosta 7 nähdään, että kuviossa 6 havaittu korkeakoulutettujen vanhempien lasten yliedustus valmennuskurssien käyttäjissä perustuu yliedustukseen niin abivalmennuksessa, abi- ja pääsykoevalmennuksessa kuten myös pelkässä pääsykoevalmennuksessa.

Kuvio 6. Valmennuskurssille osallistuneiden osuus yliopisto-opiskelijoista (vasemmalla) ja ammattikorkeakouluopiskelijoista (oikealla) vanhempien koulutustason mukaan vuosina 2019 ja 2022. Eurostudent VII (N = 5 676) ja VIII (N = 6 550).

Kuvio 7. Abivalmennukseen ja/tai pääsykoevalmennukseen tai johonkin muuhun ulkopuoliseen valmennukseen osallistuneiden osuus vanhempien koulutustason (opiskelijoiden N = 6 550), vuosikurssin (N = 6 802) ja sukupuolen (N = 6 574) mukaan. Eurostudent VIII.

5.4 Vuosikurssikohtaisia eroja ei voi tulkita suoraviivaisesti

Kuten Saari, Inkinen ja Jokila (2021) toteavat, opiskelijavalinnan uudistukset näkyvät Eurostudent-aineistoissa viiveellä, sillä valtaosa kyselyihin vastanneista opiskelijoista on aloittanut opintonsa useita vuosia ennen kyselyyn vastaamista. Lisäksi moni tulee hyväksytyksi korkeakouluun vasta useamman vuoden mahdollisten lukioaikaisten abikurssien ja ehkä myös pääsykoevalmennuskurssien jälkeen.

Eurostudent VIII -aineistossa on selkeitä eroja valmennuskurssien käytössä nuorempien ja vanhempien vuosikurssien välillä. Kuten kuvioista 7 nähdään, ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoista pienempi osa (22 %) on käyttänyt valmennusta kuin kolmannen vuosikurssin opiskelijat tai heitä vanhemman vuosikurssin opiskelijat (27 %). Tästä ei voi suoraviivaisesti päätellä, että valmennuksen käyttö olisi vähentymässä, sillä vuoden 2019 aineistossa 20 prosenttia ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoista ja 22 prosenttia kolmannen tai sitä vanhemman vuosikurssin opiskelijoista raportoi käyttäneensä valmennusta. Näin ollen nuorempien vuosikurssien pienempi osuus ei välttämättä selity sillä, että valmentautuminen olisi vähentynyt opiskelijavalintauudistuksen myötä. On mahdollista,

että opiskelijat, jotka eivät ole osallistuneet valmennuskurssille keskeyttävät opintonsa valmennuskurssin käyneitä opiskelijoita useammin, mikä saattaa nostaa valmennusta käyttäneiden osuutta vanhempien vuosikurssien keskuudessa.

Tiedämme, että pääsykoevalmennus on ollut valmennuksen valtavirtaa (kuvio 2) ja että pääsykokeiden kautta opintonsa aloittaneet jatkavat opintojaan todennäköisemmin kuin todistusvalinnan kautta valitut (Hakanen ym., 2023). Eurostudent VIII -kyselyyn vastanneista opiskelijoista jopa 98 prosenttia aikoi suorittaa aineiston keräämisen ajankohtana opiskelemaansa tutkinnon valmiiksi. Tilastojen mukaan opiskelijat eivät kuitenkaan ole käytännössä olleet näin sitoutuneita opintojensa loppuun saattamiseen, sillä esimerkiksi lukuvuonna 2020/2021 7,4 prosenttia ammattikorkeakouluopiskelijoista ja 5,7 prosenttia yliopisto-opiskelijoista keskeytti opintonsa eikä jatkanut missään tutkintoon johtavassa koulutuksessa (Tilastokeskus, 2023b).

5.5 Abikurssien käyttö on yleistymässä lukiolaisten keskuudessa

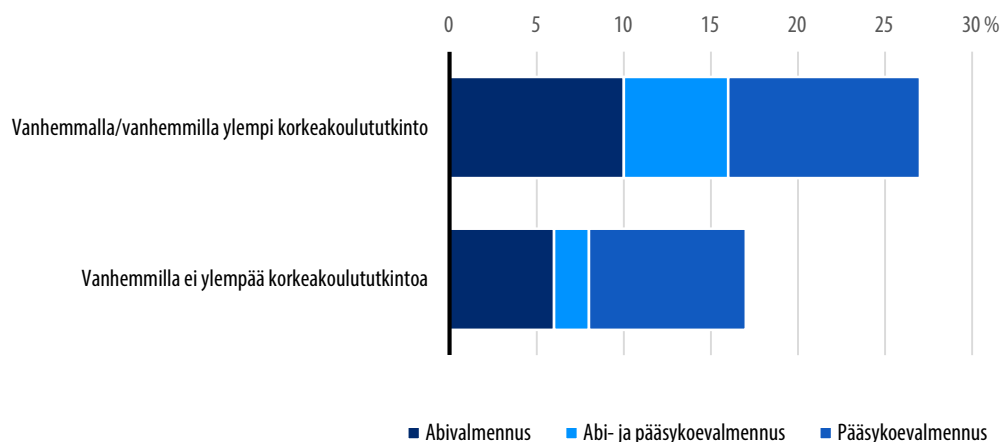
Vaikka Eurostudent-kyselyiden valossa valmennus on siirtynyt vain vähän nuorten koulutusuralla alaspäin, näkyy abivalmennuksen rooli Uusvalu-aineistossa huomattavasti selkeämmin. Uusvalu-kyselyn ja Eurostudent VIII -kyselyn vertailu viittaa siihen, että abivalmennuksen osuus korkeakouluvalintaan suuntautuvasta valmennuksesta olisi kasvamassa – tai ainakin se on selkeästi yleisempää lukion päättävillä nuorilla verrattuna korkeakoulussa parhaillaan opiskeleviin. Lukiolaisista 9,7 prosenttia on käyttänyt tai aikoo käyttää abivalmennusta, 10,5 prosenttia pääsykoevalmennusta ja 5,2 prosenttia molempia (taulukko 2), kun taas Eurostudent VIII -tutkimuksessa abivalmennusta oli kaiken kaikkiaan käyttänyt 4 prosenttia, pääsykoevalmennusta 18 prosenttia ja sekä ylioppilaskirjoituksiin että pääsykokeisiin valmentavia kursseja 2 prosenttia korkeakouluopiskelijoista. Uusvalu-kyselyyn vastanneet lukiolaiset ovat käyttäneet tai aikovat käyttää abivalmennusta siis jo lähes yhtä paljon kuin pääsykoevalmennusta.

Taulukko 2. Osuus syksyllä 2022 vähintään kolmatta vuotta lukiossa opiskelevista, jotka ovat jo hyödyntäneet tai aikovat hyödyntää ulkopuolista valmennusta lukion ja korkea-asteen nivelvaiheessa. Uusvalu-kysely (N = 1 802).

	%
Ylioppilaskokeisiin valmistautuessa	9,6
Ylioppilas- ja pääsykokeisiin valmistautuessa	5,2
Pääsykokeisiin valmistautuessa	10,5

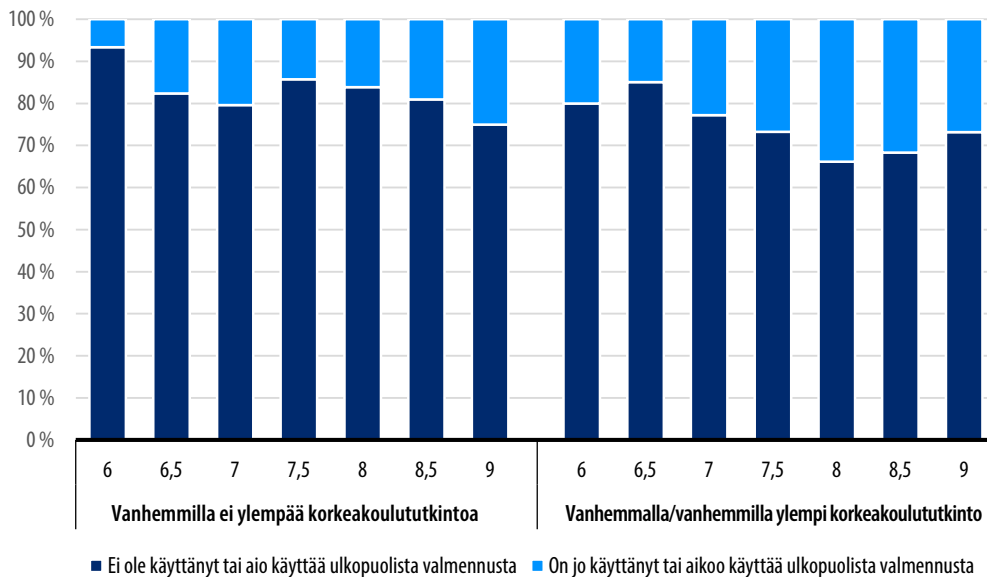
Kuvion 8 vertailu vanhempien koulutustason mukaan osoittaa, että korkeakoulutettujen vanhempien lapset hyödyntävät ulkopuolista valmennusta ja erityisesti abivalmennusta muita enemmän myös Uusvalu-kyselyaineiston mukaan. Pääsykoevalmennuksen käytössä ero vanhempien koulutustason mukaan on vain 2 prosenttiyksikköä (11 % vs. 9 %), kun taas abivalmennuksen käytössä 4 prosenttiyksikköä (10 % vs. 6 %) ja abi- ja pääsykoevalmennuksen käytössä 4 prosenttiyksikköä (6 % vs. 2%). Uusvalu-aineistoissa erilaista koulun ulkopuolista valmennusta on jo käyttänyt tai aikoo käyttää lukion ja korkea-asteen nivelvaiheessa korkeakoulutettujen perheiden lapsista yhteensä 27 prosenttia ja ei-korkeakoulutettujen perheiden lapsista 17 prosenttia.

Kuvio 8. Ulkopuolista valmennusta käyttäneet (tai käyttöä suunnittelevat) vanhempien koulutustason mukaan. Uusvalu-kysely, syksyllä 2022 vähintään kolmatta vuotta lukiossa opiskelevat opiskelijat (N = 1 802).

Kuviossa 9 tarkastelemme, miten vanhempien koulutustason ja valmennuksen käytön yhteys eroaa lukion kurssiarvosanjakauman mukaan. Kuten kuviosta 9 nähdään, valmennusta ovat jo käyttäneet tai aikovat käyttää sekä heikosti että hyvin koulussa pärjäävät lukiolaiset molemmissa perhetaustan mukaan jaotelluissa ryhmissä. Vaikka selkeää trendiä lukion kurssiarvosanojen keskiarvon, vanhempien koulutustason ja valmennuksen käytön yhteydestä ei ole havaittavissa, voidaan sanoa, että heikosti koulussa pärjävillä valmennuksen käyttö on korkeakoulutetuilla perheillä muita perheitä yleisempää. Samoin keskitasoisesti koulussa pärjävillä, lukion kurssiarvosanojen keskiarvon ollessa noin kahdeksan, valmennuksen käyttö on korkeakoulutettujen vanhempien lapsilla muita lapsia yleisempää. Keskiarvon ollessa yli yhdeksän valmennusta käyttävät molemmissa vanhempien koulutustason mukaisissa ryhmissä noin neljännes lukiolaisista.

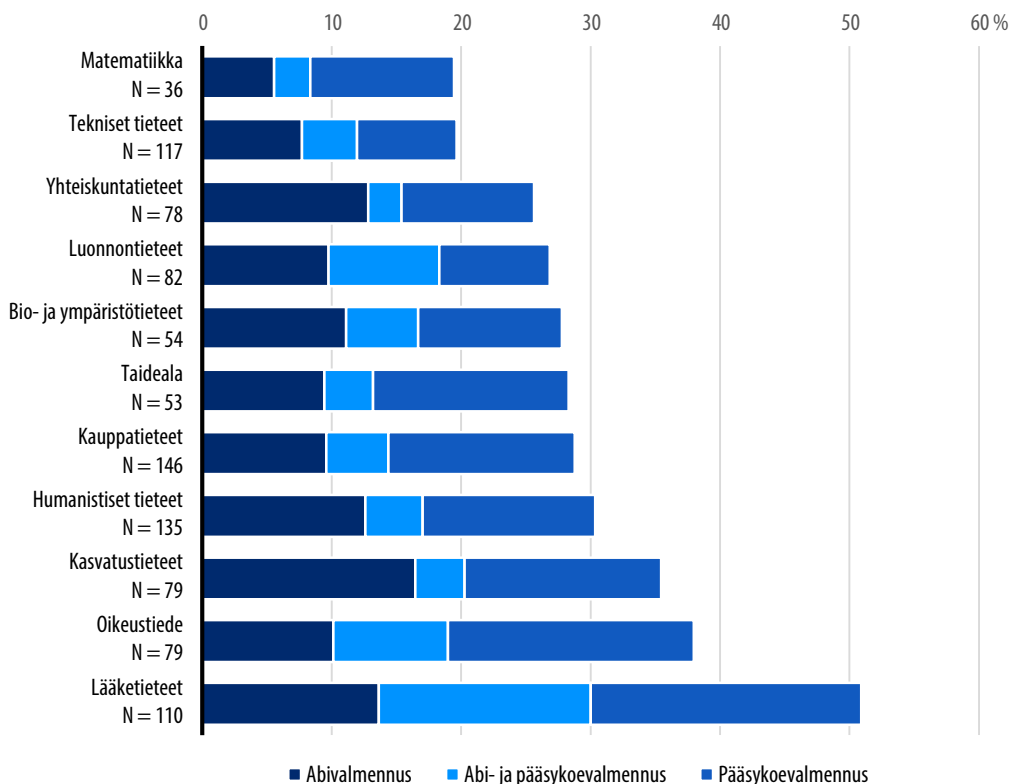
Kuvio 9. Ulkopuolista valmennusta käyttäneet (tai käyttöä suunnittelevat) vanhempien koulutustason ja lukion kurssiarvosanojen keskiarvon mukaan (arvosanat 4–6 sekä 9–10 yhdistetty pienten havaintomäärien vuoksi). Uusvalu-kysely, syksyllä 2022 vähintään kolmatta vuotta lukiossa opiskelevat opiskelijat (N = 1 802).

Kuviossa 10 tarkastelemme abivalmennusta, abi- ja pääsykoevalmennusta tai pääsykoevalmennusta käyttävien osuutta ensisijaisesti haettavan koulutusalan mukaan. Kuvion 10 tulokset vastaavat suurelta osin kahta poikkeusta lukuun ottamatta jo aiemmin Eurostudent-tutkimuksissa havaittuja koulutusalaakohtaisia eroja valmennuksen yleisyydessä. Valmentautuminen on selkeästi yleisintä lääketieteissä, jonka ensisijaiseksi haku-kohteeksi valinneista yli puolet kertoo jo käyttäneensä tai aikovansa käyttää ulkopuolista

valmennusta lukion ja korkea-asteen nivelvaiheessa. Abivalmennuksen ja pääsykoevalmennuksen yhdistäminen on yleisintä lääketieteissä, jonne ensisijaisesti hakevista 16 prosenttia suunnittelee molempien hyödyntämistä. Uusvalu-aineiston valossa lääketieteet vaikuttaa siis olevan kaikista aloista selkeästi kilpailluin hakukohde valmentautumisen määrää tarkasteltaessa. Mielenkiintoista kuviossa 10 on myös humanististen ja taidealojen sekä luonnontieteiden korkea osuus. Näillä aloilla valmennuksen käyttö on aikaisemmin ollut marginaalista (kuvio 4). Tämän tuloksen perusteella valmennukselle on kysyntää aloilla, joilla sitä ei ole aiemmin käytetty juuri lainkaan.

Kuvio 10. Ulkopuolista valmennusta käyttäneet (tai käyttöä suunnittelevat) ensisijaisesti haettavan koulutusalan mukaan. Uusvalu-kysely, syksyllä 2022 vähintään kolmatta vuotta lukiossa opiskelevat opiskelijat. Tarkastelusta jätetty ulos pienen havaintomäärän vuoksi maa- ja metsätaloustieteet (N = 8).

5.6 Todistusvalinnan painottaminen korostaa lukion valmentavaa tehtävää

Vaikka valmennuskurssien käytöstä ei suoraan kysytty opettajille, rehtoreille ja opinto-ohjaajille suunnatuissa kyselyissä, nousi aihe esiin useissa heille suunnattujen Uusvalu-kyselyiden avovastauksissa. Nämä vastaukset täydentävät tutkimuksen kokonaiskuvaa valmennuskurssien käytöstä lukion näkökulmasta. Avovastaukset kuvaavat lukion ammattilaisten kokemuksia siitä, miten korkeakoulujen valintauudistus on heijastunut lukioon. Emme voi kuitenkaan tietää, kuinka moni jakaa avovastauksissa kuvatut kokemukset. Vastaajien kuvaukset nostavat esille uusia valmennuskursseja koskevia tutkimuskysymyksiä, jotka koskettavat tulevaisuudessa kasvavassa määrin lukioita.

Monet opettajista, rehtoreista ja opinto-ohjaajista katsoivat, että korkeakoulujen valintauudistus on onnistunut siinä, että raskaiden pääsykokeiden merkitys on vähentynyt. Myös tutkimuksemme tulokset tukevat tätä havaintoa. Samalla jotkin vastaajat totesivat, että tämä kehitys on vähentänyt maksullisten valmennuskurssien merkitystä. Tätä käsitystä tutkimuksemme ei täysin tue, sillä valmennuksen käyttö näyttää olevan kasvussa etenkin abikurssien muodossa, minkä myös osa vastaajista oli huomannut työssään. Vastaajat nostivat esiin, että todistusvalinnan pisteytysmalli on korostanut etenkin matematiikan arvosanoja kohtuuttomasti. Uusi esitys yliopistojen todistusvalinnan pisteytysmallista, jossa tämä ja moni muu kritiikki on huomioitu, onkin annettu toukokuussa 2023 (Unifi, 2023). Todistusvalinnan vahvuutena vastaajat pitivät erityisesti sitä, että ylioppilaskirjoitukset kannustavat panostamaan lukio-opiskeluun. Tämän seikan kääntöpuolena on se, että monet vastaajat kuvaavat lukion muuttuneen ”kolmevuotiseksi valmennuskurssiksi”, mikä kaventaa lukion yleissivistävää tehtävää. Viimeaikaiset tutkimukset (Hakanen ym., 2023; Kupiainen ym., 2023) osoittavat, että lukion yleissivistävyys on vahvistunut siten, että ylioppilaskokelaat kirjoittavat kaiken kaikkiaan entistä enemmän eri oppiaineita. Uusvalu-kyselyyn vastanneet opettajat olivat kuitenkin huolissaan siitä, millaiseksi näiden eri aineiden opettaminen ja opiskelu on muuttumassa laadultaan (ks. esim. Biesta, 2017). Yksi lukio-opettaja kuvaili työssään viime aikoina kokemiaan muutoksia näin:

Koen raskaana sen, että noin 15-vuotisen urani aikana oppiaineestani on tullut ”ilmainen valmennuskurssi ja pääsykoe” yliopistolle... Pisteytys on johtanut sellaisiin ilmiöihin, joita en ole työssäni ennen kohdannut. Uudet opiskelijat lukevat tarkkaan kouluvertailuja ja kirjoitettujen laudatur-arvosanojen määriä ja kyselevät, miksi laudatureja tulee lukiostamme niin vähän. He ikään kuin investoivat lukiota valitessaan tulevaan ammattiinsa (lukio on ovi yliopistoon). Tämä on myös kursseilla johtanut siihen, ettei mikään muu kuin yo-tehtävä motivoi opiskelijaa. Koen tämän kehityksen huolestuttavana.

Ylioppilaskirjoitusten lukio-opintoja ohjaavasta vaikutuksesta on keskusteltu pitkään ja perustelut vahvan ohjauksen puolesta ja sitä vastaan ovat vaihdelleet. Vuorio-Lehden (2007) mukaan korkeakoulusektori on historiallisesti nähnyt ylioppilastutkinnon tärkeänä opiskelijoiden valinnan ja laadunvarmistuksen välineenä. Inkinen ja Kosunen (2023) toteavat, että opiskelijavalintauudistus ei ole onnistunut tavoitteessaan muuttaa korkeakouluvalintaa siten, että se ei edellyttäisi hakijoilta pitkää valmistautumista, vaan valmistautuminen on muuttanut muotoaan ulottuen vahvemmin koko lukio-opintojen ajalle. Uusvalu-kyselyyn vastanneiden lukion ammattilaisten mukaan kilpailu korkeakoulujen opiskelupaikoista on kiristynyt ja siirtynyt osittain jo yläkouluun. Kun korkeakoulujen valintauudistuksen seurauksena todistusvalintaa on lisätty ja ylioppilaskirjoitusten lukio-opintoja ohjaava vaikutus on vahvistunut, voidaan perustellusti kysyä, onko korkeakoulujen valta lukiota ja jossain määrin myös peruskoulua kohtaan vahvistunut.

6 Yhteenveto ja johtopäätökset

Kokonaisuutena tarkasteltuna valmennuksen käyttö on yleistynyt viime vuosikymmenen aikana vuosi vuodelta. Vuonna 2013 yliopisto-opiskelijoista 22 prosenttia ja ammatti-korkeakouluopiskelijoista 9 prosenttia oli käyttänyt valmennuskursseja. Vuonna 2022 vastaavat luvut olivat yliopisto-opiskelijoiden kohdalla jo 35 prosenttia ja ammattikorkeakouluopiskelijoilla 15 prosenttia. Vuoden 2019 kyselyyn verrattuna yliopisto-opiskelijoiden valmennuskurssien käyttö oli kasvanut 4 prosenttiyksikköä ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden 3 prosenttiyksikköä. Näyttää siis siltä, että korkeakoulujen vuosina 2018–2020 toimeenpannun opiskelijavalintauudistuksen tavoite vähentää tarvetta käyttää valmennuskursseja ei ole ainakaan toistaiseksi onnistunut.

Ennen vuotta 2019 Eurostudent-kyselyissä tiedusteltiin valmennuskurssien käytöstä yksinkertaisesti kysymällä ”Oletko osallistunut valmennuskurssille?”. Vuoden 2019 kyselyyn lisättiin tarkennettu kysymys ”Liittyikö valmennuskurssi nykyisen tutkinto-ohjelmasi sisäänpääsyyn?”. Vuoden 2022 kyselyssä kysymystä tarkennettiin edelleen ja siihen sisällytettiin myös niin sanotut abikurssit. On mahdollista, että valmennuksen käytön yleistyminen vuoden 2022 kyselyssä selittyy osittain valmennuskurssien käyttöä koskevan kysymyksen laajentumisella. Pääsykokeisiin ja ylioppilaskirjoituksiin valmentavien kurssien lisäksi laajennetussa kysymyksessä kysyttiin opintoihin valmentavan kielikurssin, maahanmuuttajille suunnatun valmentavan koulutuksen ja jonkin muun valmennuksen käytöstä. Näitä kursseja vastaajat eivät välttämättä ole aiemmin yhdistäneet korkeakouluvalintaan liittyviin valmennuskursseihin. Vuoden 2022 Eurostudent-aineistossa myös ennen opiskelijavalintauudistusta opintonsa aloittaneiden vuosikurssien opiskelijat ilmoittivat käyttäneensä ylioppilaskirjoituksiin liittyvää valmennusta. Mikäli vastaajat eivät ole aikaisemmissa kyselyissä yhdistäneet lukioaikaista lisäopetusta valmennuskursseihin, on uudistettu kysymys voinut nostaa valmennuskursseille osallistuneiden osuutta myös tältä osin.

Uusvalu-kyselyyn vastanneista lukio-opiskelijoista 25 prosenttia ilmoitti osallistuneensa tai aikovansa osallistua johonkin korkeakouluvalintaan valmentavaan valmennukseen. Vuoden 2022 Eurostudent-kyselyssä 24 prosenttia korkeakouluopiskelijoista ilmoitti käyttäneensä jotain valmennusta (korkeakouluvalintauudistuksen jälkeen aloittaneiden ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoista 22 %). Tässä vaiheessa on vaikea tulkita, mitä näiden lukujen suhde kertoo valmennuskurssien käytön yleistymisestä, koska meillä ei ole tiedossa, kuinka suuri osa valmennuskursseille osallistuneista aloittaa korkeakouluopinnot. Voidaan kuitenkin olettaa, että valmennuskursseista on hyötyä

korkeakouluvalinnassa (Ahola ym., 2018). Mikäli näin on, valmennusta käyttäneiden osuus korkeakouluopiskelijoissa tulisi olla korkeampi kuin korkeakouluun opiskelemaan hakevien lukiolaisten keskuudessa, joskin on huomioitava, että uusista yliopisto-opiskelijoista 80 prosenttia ja uusista ammattikorkeakouluopiskelijoista vain 60 prosenttia omaa pohjakoulutuksenaan lukion tai toisen asteen yhdistelmäututkinnon (Karhunen ym., 2022). Uusvalu-kyselyn tulokset voivat joka tapauksessa ennakoida sitä, että valmennusta käyttäneiden osuus tulee kasvamaan myös seuraavassa Eurostudent-tutkimuksessa. Tulevaisuudessa on kiinnostavaa tutkia lisää Uusvalu-tutkimuksen lukioikäluokkia, jotka muodostavat merkittävän osan seuraavan Eurostudent-tutkimuksen nuorista korkeakouluopiskelijoiden vuosiluokista. Lisäksi tilannetta olisi syytä tarkastella ammatilliseen toisen asteen koulutukseen osallistuvien osalta.

Avoimen korkeakoulun opintoja väylänä korkeakoulujen tutkinto-opiskelijaksi on pyritty opiskelijavalintauudistuksen aikana laajentamaan (Savela & Joutsen, 2020). Eurostudent VIII -kyselyssä opiskelijoilta kysyttiin avoimen korkeakoulun tai muiden ei-tutkintotavoitteisten opintojen suorittamisesta ennen hakeutumista korkeakouluun. Kaikista kyselyyn vastanneista opiskelijoista 19 prosenttia oli suorittanut avoimen yliopiston tai avoimen ammattikorkeakoulun opintoja ennen korkeakouluun hakeutumista. Valmennuskurssin käyneistä 26 prosenttia oli suorittanut näitä opintoja. Niistä, jotka eivät olleet käyneet valmennuskursseja, 17 prosenttia oli suorittanut avoimen korkeakoulun opintoja. Erilaisen valmistavan opetuksen käyttö näyttää siis kasaantuvan. Ilmiö voi selittyä sillä, että hakupainealoille hakevat, jotka todennäköisemmin käyttävät valmennuskursseja, joutuvat myös hakemaan useamman kerran haluamalleen alalle ja viettämään välivuolia, jolloin avoimen yliopiston kurssit ovat yksi tapa valmistautua ja valmentautua. Toisaalta myös monet niistä, jotka eivät ole osallistuneet valmennuskursseille, ovat valmentautuneet korkeakouluopiskeluun avoimen korkeakoulun kursseilla. Vapaan sivistystyön eli kansalais- tai kansanopistojen opintoja oli suorittanut 3 prosenttia ja muita yksityisen koulutuksentarjoajan kursseja myös 3 prosenttia kaikista vastaajista. Koska avoimen väylä on kasvattamassa merkitystään opiskelijavalinnassa, seuraavassa Eurostudent-kyselyssä voisi olla aiheellista kysyä opiskelijoilta tarkemmin avoimen korkeakoulun käytöstä.

Valmennuksen käytön yleisyydessä on selkeitä koulutusalohtaisia eroja. Saadaksemme selville, mille aloille valmentautuminen todellisuudessa suuntautuu, tarkastelimme opiskelijoita, jotka ilmoittivat valmentautuneensa sille alalle, mitä he opiskelevat. Perinteisistä hakupainealoista oikeustieteet ja lääketieteet ovat edelleen aloja, joille hakeutumisessa käytetään apuna valmennuskursseja selkeästi eniten. Neljä viidestä näiden alojen opiskelijasta on osallistunut alan valmennukseen. Kasvatusalat ovat nousseet kauppa- ja hallintotieteiden rinnalle ja muodostavat nyt yhdessä ryhmän, jossa kaksi viidestä on hyödyntänyt alalle liittyvää valmennusta. Yhteiskunnalliset alat, tekniikan alat, maa- ja metsätaloustieteet, terveys- ja hyvinvointialat sekä palvelualat muodostavat puolestaan ryhmän, jossa joka viides on käyttänyt alalle suuntautuvaa valmennusta. Humanistiset ja taidealat,

luonnontieteet sekä tietojenkäsittely ja tietoliikenne taas muodostavat ryhmän, jossa omalle alalle liittyvälle valmennuskurssille on osallistunut joka kymmenes. On kuitenkin huomioitava, että valmennuskurssit voivat olla laadultaan ja laajuudeltaan hyvinkin erilaisia (ks. Jokila ym., 2019).

Valmennuskurssien käytön yleistyminen näyttää johtuvan siitä, että valmennus on yleistynyt niillä aloilla, joilla se oli aikaisemmin suhteellisen harvinaista. Aloilla, joilla valmennusta käytettiin edelleen suhteellisen vähän (mutta kasvavasti), abikurssien käyttö oli vuoden 2022 Eurostudent-kyselyssä huomattavan yleistä. Lisäksi erityisesti lääketieteissä, jossa kilpailu opiskelupaikoista on kovaa, osallistuminen molemmille, sekä abi- että pääsykoekurssille, oli erityisen yleistä. Valmennuskurssien käyttö on siis alakohdaisesti ja valmennuksen muodoltaan laajentumassa. Lukiolaisia koskevan Uusvalu-kyselyn tulokset osoittavat, että laajentuminen jatkuu etenkin humanististen ja taidealojen sekä luonnontieteiden kohdalla.

Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen odotettiin siirtävän valmennuksen pääpainopisteen pääsykokeeseen valmentavista kursseista abivalmennukseen (OKM, 2016; Saari ym., 2021). Näin ei ole kuitenkaan vielä näyttänyt suuressa määrin tapahtuneen. Pääsykokeet ja niihin liittyvä valmennus eivät ole menettäneet opiskelijavalintauudistuksen seurauksena merkitystään, sillä Uusvalu-tutkimuksessa lähes kaikki lukiolaiset vastasivat aikovansa valmistautua pääsykokeeseen lähes riippumatta siitä, uskoivatko he saavansa opiskelupaikan todistusvalinnan perusteella vai eivät (Kupiainen ym., 2023). Nykyisen järjestelmän puitteissa opiskelijat eivät voi luottaa pelkkään todistusvalintaan, sillä pääsykokeita voidaan pitää samana vuonna jo jopa ennen todistusvalinnan tulosten julkistamista (Opintopolku, 2023a; 2023b). Siksi on oletettavaa, että valtaosa lukio-opiskelijoista valmistautuu edelleen ylioppilaskirjoitusten lisäksi korkeakoulujen pääsykokeisiin niin kauan, kunnes todistusvalinnan tulokset saadaan riittävän ajoissa ennen pääsykoekauden alkua. Siten pääsykoevalmennus tai abivalmennuksen ja pääsykoevalmennuksen yhdistävä yhdistelmävalmennus ei menettäne kysyntäänsä.

Vaikka korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus ei Eurostudent VIII -aineiston perusteella näytä kasvattaneen abivalmennuksen määrää merkittävästi, Uusvalu-aineisto osoittaa, että lukiolaiset aikovat käyttää abivalmennusta huomattavasti enemmän kuin jo korkeakouluopintonsa aloittaneet ovat käyttäneet. Uusvalu-aineiston perusteella voidaan ennustaa, että seuraavassa Eurostudent-kyselyssä valmennuksen käyttö on yleistynyt ja abivalmennuksen osuus tästä on kasvanut. Muutamilla aloilla abivalmennusta hyödynnetään jo enemmän kuin pääsykoevalmennusta. Valmennuskurssien käytön voidaan siis tulkita vähitellen muuttuvan pääsykoevalmennuksesta abikursseiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että korkeakouluvalintaan liittyvä valmennus on siirtymässä toisen- ja kolmannen asteen

nivelvaiheesta toiselle asteelle eli hieman alemmalle koulutusasteelle. Jatkotutkimuksissa on olennaista seurata, millaisia vaikutuksia tällä on sekä lukioihin että ammattikouluihin (ks. Kupiainen ym., 2023) ja koulutukselliselle tasa-arvolle.

Suomessa vanhempien koulutustaustalla on selkeä yhteys lasten korkeakouluopintojen aloittamiseen eikä perhetaustaero korkeakoulun aloittamisessa selity pelkästään sillä, että korkeakoulutettujen vanhempien lapset menestyvät koulussa paremmin (Heiskala Erola & Kilpi-Jakonen, 2021). Kun vain osa korkeakouluun hakeneista pääsee sisään (esim. Heiskala, Kilpi-Jakonen, Sirniö & Erola, 2023) ja tämä sisäänpäässyt ryhmä on selkeästi sosiaalisesti valikoitunut, on keskustelu valintatavoista ja valintaan vaikuttavista tekijöistä tärkeää. Tämän tutkimuksen mukaan perhetaustan yhteys valmennuskursseille osallistumiseen on vahvistunut. Valmennuksen käyttö on yleistynyt etenkin koulutetummissa ja taloudellisesti hyvin toimeentulevissa perheissä. Vuoden 2022 Eurostudent-aineistossa korkeakoulutettujen vanhempien lapset ovat hyödyntäneet abivalmennusta yli kolme kertaa useammin kuin lapset, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa. Pääsykoevalmennusta korkeakoulutettujen lapset ovat taas käyttäneet noin kaksi kertaa useammin kuin lapset, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa. Myös Uusvalu-aineistossa korkeakoulutettujen vanhempien lapset ovat käyttäneet suhteellisesti enemmän abivalmennusta pääsykoevalmennukseen nähden kuin lapset, joiden vanhemmilla ei ole korkeakoulututkintoa. Näin ollen näyttää siltä, että perhetaustan yhteys on erityisen vahva abikurssien käytön suhteen. Koska lukiolaisten mahdollisuus hyödyntää abivalmennusta on merkittävältä osin riippuvaista vanhempien ohjauksesta ja (taloudellisesta) tuesta, on tärkeää seurata, muuttaako valmennuskurssien ja etenkin abikurssien käytön yleistymisen korkeakouluopiskelijoiden sosioekonomista taustaa.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksemme mukaan valmennusta käyttäneiden osuus korkeakouluopiskelijoista on kasvanut ja näyttää olevan kasvamassa myös jatkossa. Valmennuskurssien käyttö on yleistynyt koulutusaloilla, joilla valmentautuminen on ollut aikaisemmin suhteellisen vähäistä. Samalla perhetaustan yhteys valmennuskurssien käyttöön on vahvistunut. Korkea-asteen opiskelijavalintauudistuksella pyrittiin kohentamaan koulutuksellista tasa-arvoa vähentämällä valmennuskurssien merkitystä opiskelijavalinnassa. Tutkimuksemme osoittaa, että koulutuksellinen tasa-arvo ei ole tältä osin vahvistunut opiskelijavalintauudistuksen toimeenpanon aikana.

LÄHTEET

- Ahola, S., Asplund, R. & Vanhala, P. (2018). Opiskelijavalinnat ja korkeakouluopintojen nopeuttaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 25/2015. Valtioneuvoston kanslia.
- Ammattikorkeakouluun.fi (2023). Valintatavat. Haettu 19.7.2023 osoitteesta <https://www.ammattikorkeakouluun.fi/hakijalle/valintatavat/>
- Biesta, G. (2017). Education, Measurement and the Professions: Reclaiming a space for democratic professionalism in education. *Educational Philosophy and Theory*, 49(4), 315–330. <https://doi.org/10.1080/00131857.2015.1048665>
- Friedman, S., & Laurison, D. (2020). *The class ceiling: Why it pays to be privileged*. Policy Press.
- Hakanen, M., Kalmbach, A., Kuuppelomäki, T., Lauronen, T., Suhonen, T. & Virkola, T. (2023). Todistusvalintahankkeen loppuraportti. VATT-muistiot, 70. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Haltia, N., Isopahkala-Bouret, U. & Jauhiainen, A. (2019). Korkeakoulujen opiskelijavalinta-uudistus ja aikuisopiskelijan opiskelumahdollisuudet. *Aikuiskasvatus*, 39(4), 276–289. <https://doi.org/10.33336/aik.88081>
- Heiskala, L., Erola, J. & Kilpi-Jakonen, E. (2021). Compensatory and multiplicative advantages: Social origin, school performance, and stratified higher education enrolment in Finland. *European Sociological Review*, 37(2), 171–185.
- Heiskala, L., Kilpi-Jakonen, E., Sirniö, O. & Erola, J. (2023). Persistent university intentions: Social origin differences in stopping applying to university after educational rejection(s). *Research in Social Stratification and Mobility*, 85. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2023.100801>
- Inkinen, A. & Kosunen, S. (2023). Poikkeusoloissa opiskelijavalintaa kohti: Diskurssianalyysi korkeakoulutukseen hakeutumisesta keväällä 2020. *Kasvatus*, 54(-), 56–73. <https://doi.org/10.33348/kvt.130126>
- Jokila, S., Haltia, N., & Kosunen, S. (2019). Valmennuskurssit ja korkeakoulumarkkinoiden maantiede. *Tiedepolitiikka*, 44(3), 18–28.
- Karhunen, H., Pekkarinen, T., Suhonen, T. & Virkola, T. (2022). Opiskelijavalinta-uudistuksen seurantatutkimuksen loppuraportti. VATT-muistiot, 67. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Kosunen, S. & Haltia, N. (2018). Valmennuskurssit ja koulutuskulutustajuus: Tutkimus kurssi-järjestäjien puhetavoista. *Sosiologia*, 55(2), 167–183.

- Kosunen, S., Haltia, N., Saari, J., Jokila, S. & Halmkrona, E. (2021). Private supplementary tutoring and socio-economic differences in access to higher education. *Higher Education Policy*, 34, 949–968.
- Kosunen, S., Inkinen, A., Haltia, N. & Jokila, S. (2022). Tarjonta ja kysyntä valmennuskurssimarkkinoilla opiskelijavalintauudistuksen aikana. *Kasvatus*, 53(1), 63–78.
- Kupiainen, S., Rämä, I., Heiskala, L. & Hotulainen, R. (2023). Korkea-asteen opiskelijavalinnan uudistus lukion ja lukiolaisten silmin. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja*, 2023:44.
- Murto, V., Suhonen, T. & Jänkälä, J.-P. (2023). Yliopistojen valintakoevalinta: Katsaus kirjallisiin valintakokeisiin sisältöjen, rekisterien ja kyselyn näkökulmista. *Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus*, 2/2023.
- OKM (2016). Valmiina valintoihin: Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2016:37.
- Opintopolku (2023a). Korkeakoulujen yhteishaun valintojen tulokset. Haettu 7.7.2023 osoitteesta <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/korkeakoulujen-yhteishaun-valintojen-tulokset>
- Opintopolku (2023b). Valintakokeiden aikataulut. Haettu 7.7.2023 osoitteesta <https://opintopolku.fi/konfo/fi/sivu/valintakokeiden-aikataulut>
- Potila, A. K., Moisio, J., Ahti-Miettinen, O., Pyy-Martikainen, M. & Virtanen, V. (2017). Opiskelijatutkimus 2017: Eurostudent VI -tutkimuksen keskeiset tulokset. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja*, 2017:37. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80534>
- Potila, A. K., Virtanen, V. & Nyberg, R. (2014). Opiskelijatutkimus 2014. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2014:10. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75224>
- Saari, J., Inkinen, A. & Jokila, S. (2021). Opiskelijoiden hakumotiivit ja valmennuskurssin käyminen. *Eurostudent VII -tutkimuksen artikkelisarja*. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja*, 2021:15. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163012>
- Saari, J., Koskinen, H., Attila, H., & Sarén, N. (2020). Eurostudent VII – Opiskelijatutkimus 2019. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2020:25. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162449>
- Savela, P. & Joutsen, H. (2020). TRY-hankkeen tavoitteet osana opiskelijavalintojen uudistusta. Teoksessa H. Joutsen, T. Kuivalainen, N. Haltia, M. Lahtomaa, P. Patja, J. Krapu, A.-K. Ellfolk, U. Kekäläinen, P. Savela & S. Vuori (toim.), *Marginaalista vakiintuneeksi valintatavaksi: Ideoita avoimen väylän kehittämiseen* (s. 12–17). Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/73036>
- Tilastokeskus (2023a). Eurostudent VIII – Opiskelijatutkimus 2022. Haettu 8.7.2023 osoitteesta <https://www.stat.fi/tup/htpalvelut/tutkimukset/eurostudent.html>
- Tilastokeskus (2023b). Koulutuksen keskeytti 7 % opiskelijoista lukuvuonna 2020/2021. Haettu 20.3.2023 osoitteesta <https://www.stat.fi/julkaisu/cl8k9kzpvheids0dukv6rc5xj6>

- Unifi (2023). Esitys todistusvalinnan pisteytykseksi vuoden 2026 opiskelijavalinnoista alkaen. Haettu 9.7.2023 osoitteesta https://blogs.helsinki.fi/valintahanke/files/2023/05/Pisteytysesitys_final.pdf
- Vuorio-Lehti, M. (2007). Valkolakin hohde – Keskustelua ylioppilastutkinnon merkityksestä Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. *Kasvatus & Aika*, 1(1), 19–33.
- Yliopistovalinnat.fi (2023). Sinustako yliopistolainen? Haettu 19.7.2023 osoitteesta <https://yliopistovalinnat.fi>

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Meritullinkatu 10
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001
okm.fi

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-722-2 PDF